

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**NABÍDKA VZDĚLÁVACÍCH KURZŮ, SEMINÁŘŮ A
PROGRAMŮ PRO PĚSTOUNY NESTÁTNÍCH
ORGANIZACÍ STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ
PÉČE, ROZUM A CIT A FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: Zuzana Třešková

Katedra: Katedra pedagogiky

Vedoucí práce: PaedDr. Marie Vorlová

Studijní program: B7502 Sociální práce

Studijní obor: Pastorační a sociální práce

Přidělovaný akademický titul: Bc.

Rok odevzdání: 2009

Klíčová slova: náhradní rodinná péče (NRP), pěstouni, osvojitelé, osvojení, zvyšování odborných znalostí, vzdělávací kurzy, semináře, programy.

Keywords: foster care, adoptive parents, adoption, to increase one's expert knowledge, education courses, seminars, programs.

Děkuji PaedDr. Marii Vorlové za odborné vedení mé bakalářské práce a dále děkuji Janě Frantíkové – sociální pracovníci ze Střediska náhradní rodinné péče za cenné náměty, rady a připomínky.

Prohlášení o samostatném zpracování

1. Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Nabídka vzdělávacích kurzů, seminářů a školení pro pěstouny nestátních organizací Středisko náhradní rodinné péče, Rozum a Cit a Fondu ohrožených dětí zpracovala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů literatury.
2. Tuto práci nepředkládám k obhajobě na jiné škole.
3. Souhlasím s tím, aby uvedená práce byla v případě zájmu pro studijní účely zpřístupněna dalším osobám nebo institucím.
4. Souhlasím s tím, aby uvedená práce byla publikována na internetových stránkách Jaboku.

V Praze dne 17.10.2009

Jméno: Zuzana Třešková

Vlastnoruční podpis

Obsah

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE.....	1
Autor: Zuzana Třešková	1
1. Úvod.....	6
2. Metodika	8
3. Pěstounská péče	12
3.1. Historie pěstounské péče	12
3.2. Legislativa pěstounské péče	15
3.3. Jak a kde žádat o svěřeni dítěte do pěstounské péče	17
4. Pravomoc státních a nestátních institucí v rámci zprostředkování náhradní rodinné péče	20
5. Středisko náhradní rodinné péče	22
5.1. Cíle, program, zaměření	22
5.2. Vzdělávací projekty, programy, kurzy, jednorázová školení	24
5.2.1. Projekt „Naše romské dítě“	27
5.2.2. Projekt „Dlouhodobý rodinný program“	31
5.2.3. Projekt „Setkání u kulatého stolu“	32
5.3. Statistické údaje	32
6. Nadace Rozum a cit	34
6.1. Cíle, program, zaměření	34
6.2. Vzdělávací projekty, programy, kurzy a jednorázové přednášky	37
6.2.1. Pilotní projekt „Doprovázení pěstounských rodin“	39
6.2.2. Projekt „Pěstouni mají právo na služby“	40
6.3. Statistické údaje	41
7. Fond ohrožených dětí (FOD).....	42
7.1. Cíle, program, zaměření	42
7.2. Vzdělávací projekty, kurzy, přednášky, pobyty	44
7.3. statistické údaje	45
8. Výsledky dotazníkového šetření	47
9. Vzdělávání pěstounů	55
9.1. Pojem vzdělávání pěstounů	55
9.2. Formy vzdělávání pěstounů	55
9.3. Účel vzdělávání pěstounů	56
10. Závěr	57
11. Resumé.....	59
12. Seznam použité literatury	60
13. Statistické údaje k NRP	64
14. Odpovědi pěstounů zpracované do tabulek	65

1.Úvod

V bakalářské práci jsem se zaměřila na nabídku vzdělávacích kurzů, seminářů a školení pro pěstouny a zjišťovala jsem, zda je pro pěstouny dostatečná nebo nedostatečná, a to co do počtu nabízených programů, tak do uspokojení potřeb pěstounů. Též mě zajímalo, zda mají pěstouni zájem o odborné vzdělávání, růst osobnosti, relaxování a volnočasové aktivity prostřednictvím pořádaných akcí. Ty mohou v mnohém pěstounům pomoci při výchově svěřených dětí, při řešení problémů, mohou zde získat radu, podporu či povzbuzení od odborníků nebo ostatních pěstounů při vzájemném sdílení zkušeností během společně stráveného času.

Blíže jsem se seznámila s dokumentem Úmluva o právech dítěte, zákonem o rodině a zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, o které se institut pěstounská péče opírá. Zjistila jsem avšak, že tyto dokumenty příliš mnoho neříkají o vzdělávání pěstounů, zvyšování a doplňování jejich odborné úrovně v oblasti pedagogické, psychologické, sociální a dalších příbuzných oborech.

Po té jsem se zaměřila na poznávání státních i nestátních institucí, které se zabývají zprostředkováním pěstounské péče, jsou s pěstouny v každodenním kontaktu a v rámci zaměření na pěstounskou péči poskytují v nabídce svých služeb vzdělávací kurzy, semináře, programy a projekty.

V rámci bakalářské práce jsem se zaměřila na nabídku vzdělávacích kurzů, seminářů a programů **třech nestátních organizací**, které působí v regionu Hl. města Prahy. Tyto organizace jsem si vybrala z důvodů, že patří k nejznámějším v regionu, mají širokou nabídku služeb a sdružují největší počet pěstounů žijících v Praze. V minulosti jsem s těmito organizacemi jako dobrovolník spolupracovala na některých akcích a zúčastňovala se jejich vzdělávacích programů.

Vybrala jsem tyto nestátní organizace:

- **Středisko náhradní rodinné péče**
- **Občanské sdružení Rozum a Cit**
- **Občanské sdružení Fond ohrožených dětí.**

Jako další produkt při sledování situace v oblasti nabídky vzdělávacích programů pro pěstouny a zájmu pěstounů o tyto akce jsem uskutečnila dotazníkové šetření, ve kterém odpovídali pěstouni sdružení v uvedených organizacích.

Výsledky dotazníkového šetření jsou popsány v kapitole 8 a výsledky dotazníkového šetření zpracované do tabulek jsou zařazeny v kapitole č. 14.

Cílem práce bylo nalezení odpovědi na to, zda je nabídka vzdělávacích kurzů, seminářů a programů v oborech pedagogika, speciální pedagogika, psychologie, pediatrie apod., programů zaměřených na rozvoj osobnosti pěstouna, akcí s volnočasovými aktivitami nebo relaxační pobyty pěstounů sdružených ve třech vybraných organizacích na území Hl. města Prahy dostatečná nebo nedostatečná a zda je o tyto pořádané akce mezi pěstouny zájem.

Hlavní hypotézy:

- 1) Předpokládám, že pěstouni, uživatelé nabídky vzdělávacích služeb nestátních organizací Sdružení náhradní rodinné péče, sdružení Rozum a Cit a Fondu ohrožených dětí mají co do počtu, tak i do uspokojení potřeb pěstounů dostatečnou nabídku vzdělávacích kurzů, seminářů a programů.
- 2) Předpokládám, že pěstouni mají zájem o vzdělávací kurzy, školení a semináře v oborech pedagogika, speciální pedagogika, psychologie, pediatrie apod. Mají zájem účastnit se akcí, prostřednictvím kterých mohou sdílet své zkušenosti s jinými pěstouny a jejich dětmi a mají zájem prostřednictvím vzdělávacích programů rozvíjet svou osobnost.

2. Metodika

Zpracování bakalářské práce proběhlo v několika fázích. Nejprve došlo ke shromáždění a studiu dostupné literatury a jiných pramenů týkajících se obecně tématu pěstounská péče. Konkrétně se jednalo o sběr informací týkajících se legislativy v ČR a příslušných zákonů vztahujících se k pěstounské péči. Dále jsem pomocí sesbíraných informací uvedla definici pojmu pěstounská péče, stručně popsala historii pěstounské péče a krátce se též zmínila o postupu stanoveném zákonem ČR při žádání o svěřeni dítěte do náhradní rodinné péče.

Druhá fáze byla zaměřena na charakteristiku oblasti vzdělávání pěstounů a shromažďování materiálů týkajících se dostupných forem vzdělávání určených pro pěstouny žijící na území České republiky. Velkou část této fáze tvořil sběr informací o institucích působících v České republice, které se zabývají zprostředkováním pěstounské péče pěstounům, následnou péčí o ně, poradenstvím a informačním servisem. Hlavně jsem však zaměřila pozornost na organizace, které poskytují pěstounům odborné vzdělávání, a to například v oblastech pedagogiky, psychologie, speciální pedagogiky, pediatrie apod. Tuto fázi jsem uzavřela výběrem třech nestátních organizací, u kterých jsem podrobně zkoumala jejich nabídku vzdělávacích kurzů, seminářů a programů, nabídku programů určených k rozvoji osobnosti pěstouna a nabídku akcí se zaměřením na volnočasové aktivity a relaxaci. V této fázi jsem zjišťovala, zda je nabídka vzdělávacích kurzů, seminářů a programů dostatečná nebo nedostatečná, a to co do počtu pořádaných programů, tak i do uspokojení potřeb pěstounů. Svá zjištění jsem opírala jednak o množství nabízených vzdělávacích kurzů a programů a jednak o statistiky ohledně návštěvnosti programů, které si organizace vedou. Dalším cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda je mezi pěstouny o tyto vzdělávací, relaxační a osobnost rozvíjející akce zájem.

V poslední fázi byl proveden průzkum formou dotazníkového šetření mezi pěstouny, který podpořil má dosavadní zjištění týkající se dostatečného/nedostatečného množství nabízených vzdělávacích kurzů, seminářů a školení a zájmu pěstounů o tyto akce.

Sběr dat a informací

Pro diplomovou práci bylo nejprve nutné sesbírat všechny dostupné informace vhodné ke zpracování daného tématu. Již existující data, tzv. sekundární, byla získána zejména studiem odborných knižních publikací a časopisů, informačních materiálů a brožur, využitím internetových stránek a v neposlední řadě diskusemi a konzultacemi s odborníky, pracovníky organizací a pěstouny. Východiskem pro zpracování diplomové práce byly především **knižní publikace** zabývající se problematikou pěstounské péče. Stěžejní literatura, která mě provázela při psaní bakalářské práce byla kniha „**Osvojení a pěstounská péče**“ od kolektivu autorů Zdeněk Matějček, Jarmila Koluchová, Věduna Bubleová, Jiří Kovařík a Lucie Benešová, dále **knižní publikace** vydaná Občanským sdružením Rozum a Cit a spolufinancovaná z programu Transition Facility Evropské unie, Nadací Terezy Maxové a Nadačním fondem J&T pod názvem „**Pěstouni mají právo na služby**“, ze které jsem čerpala zejména statistické údaje, zákony vztahující se k pěstounské péči a principy sociálně-právní ochrany dětí v ČR. Tato publikace je též výborným pomocníkem na odborné úrovni pro pěstouny a osvojitele dětí a poskytuje široký přehled praktických informací například ohledně zprostředkování pěstounské péče, podávání žádostí o přijetí dítěte do náhradní rodinné péče, přípravných kurzů, důvodů k vyřazení z evidence uchazečů o náhradní rodinnou péči nebo přerušení zprostředkování pěstounské péče. Dále jsou v knize dostupné informace týkající se sociálního zabezpečení rodin s dětmi v náhradní rodinné péči, tzn. životní a existenční minimum, státní sociální podpora, pomoc v hmotné nouzi, dávky sociální péče pro osoby se zdravotním postižením, sociální pojištění, důchodové a nemocenské pojištění či příspěvek na péči. Praktickou přílohou je i databáze organizací, které se věnují zprostředkování náhradní rodinné péče (dále jen NRP), včetně seznamu pracovníků NRP.

Velkým pomocníkem ve fázi sběru informací byla **kniha „Náhradní rodinná péče“** napsaná Zdeňkem Matějčkem a kolektivem, ze které jsem čerpala informace, které se týkaly hlavně historie pěstounské péče. Kniha pro mne byla přínosná zvláště svými praktickými příklady ze života pěstounů a jejich přijatých dětí. Tato kniha poskytuje ucelený přehled informací, které mohou vybavit po teoretické stránce každého potenciálního zájemce o pěstounskou péči nebo mohou doplňovat znalosti lidí, kteří jsou v pěstounské péči již nějakým způsobem zapojení či své děti v pěstounské péči již vychovávají. Kniha se též zabývá tematikou „*Mezinárodní adopce a*

mezinárodní spolupráce“, která je zvláště v poslední době aktuální a která přináší na pole „pěstounské péče“ další rozměry.

Pro zpracování bakalářské práce byla dále shromážděna řada brožur, prospektů a propagačních materiálů zabývajících se danou problematikou. K popisu výchovy romských dětí vyšla **brožura „Romské děti žijící mimo vlastní rodinu“**, vydaná Střediskem náhradní rodinné péče, která poskytuje mnoho odborných rad profesionálů v oblasti výchovy romských dětí směrem k pěstounům a může být pro vzdělávání pěstounů velmi přínosná. Tato brožura byla získána při příležitosti návštěvy a odborné konzultace ve Středisku NRP. Zde jsem obdržela též **„Zpravodaj“**, který vydává Občanské sdružení Rozum a Cit. Zpravodaj poskytuje informace o činnosti tohoto sdružení, o vzdělávacích akcích, které sdružení organizuje, o novinkách v oblasti NRP, o tvůrčích dílnách, ve kterých se děti mohou výtvarně realizovat, víkendové terapeutické dílny pro náhradní rodiny, dále informuje o nabídce letních pobytů, které jsou příležitostí pro předání zkušeností a názorů mezi pěstouny a též pro vzájemnou pomoc a spolupráci. Na těchto akcích samozřejmě nechybí ani diskuse s odborníky, kteří poskytují pěstounům lekce užitečné pro výchovu dětí a konzultace problémů při výchově. V rámci získání informací o krocích, které jsou potřeba splnit před přijetím dítěte do rodiny vyšla **brožura Adopce.com – průvodce náhradní rodinnou péčí** u příležitosti projektu Náhradní rodinná péče.

Dalšími zdroji byly odborné články vztahující se k tématu z periodik odborných časopisů *Náhradní rodinná péče* a *Děti a my*.

Pro získání důležitých informací o dostatečnosti/nedostatečnosti nabídky vzdělávacích programů, projektů, kurzů, seminářů a školení byly použity **internetové stránky www.pestounskapece.cz**¹. Mezi další vydatně využívané internetové stránky, ze kterých jsem čerpala informace o nabídce vzdělávání patří: www.nahradnirodina.cz, www.rozumacit.cz nebo www.fod.cz. O šíři nabídky vzdělávacích kurzů, seminářů a programů pro pěstouny jsem diskutovala s pracovníky vybraných organizací. Získala jsem statistická data, která dokládají hojnou účast pěstounů na pořádaných akcích. Všechny vybrané organizace sdělily, že svou nabídku vzdělávacích, osobnost rozvíjejících, volnočasových i relaxačních akcí stále rozšiřují a

¹ Tato internetová stránka též obsahuje všechny informace zpracované ve zmíněné publikaci „Pěstouni mají právo na služby“.

to především z důvodu zájmu pěstounů o ně. Od doby, kdy se tyto akce začaly pro pěstouny pořádat, se v mnohém vyvinuly a třeba i pozměnily, zkrátka se doladily a stále doladují dle aktuální potřeby a zájmů pěstounů. Při osobních rozhovorech s pěstouny jsem získala potvrzení o užitečnosti akcí, jejich přínosu a zájmu o ně. Pěstouni mně též sdělili, že je pro ně velmi významné se třeba „jen setkávat“ s jinými pěstouny a ujistit se, že to nejsou „pouze oni,“ kdo mají takové a jiné problémy se svými dětmi v NRP.

V rámci sběru informací potřebných k bakalářské práci jsem přijala pozvání na několik seminářů. Jejich prostřednictvím jsem načerpala praktické rady, informace a zkušenosti.

Výzkum formou dotazníkového šetření

V poslední fázi bakalářské práce byl zpracován podpůrný výzkum pomocí dotazníkového šetření mezi pěstouny sdružujícími se ve vybraných organizacích. Jednalo se o získání odpovědí na to, zda je pro pěstouny nabídka programů dostatečná nebo nedostatečná a zda o tyto akce mají pěstouni zájem.

Otázky byly použity polootevřené a měkké. Dotazování bylo provedeno přímou technikou sběru informací. Dotazovány byly jak pěstounské páry, tak i pěstouni jednotlivci. Dotazníkové šetření se konalo od konce září do konce října 2009. Celkem odpovědělo 25 pěstounů. Výsledky dotazníkového šetření byly pro přehlednost zpracovány do tabulek a grafů, viz kapitola 8 a 14.

3. Pěstounská péče

3.1. Historie pěstounské péče

Přijetí cizího dítěte za vlastní, řešené dnešním právním řádem, má ve svém jádru zřejmě jeden zřetelný fakt a to ten, že je v lidské mysli a srdci hluboce zakódována a po celou historii lidstva nesena schopnost chránit a bránit nejen vlastní dítě, ale i cizí a pečovat o ně. Tato péče a ochrana vychází však nejen od osoby ženské (dalo by se namítnout, že to je samozřejmostí a vlivem specificky ženské hormonální činnosti), ale zjevným faktem je, že i muži umí dítěti poskytnout hluboký citový vztah, péči a ochranu. Na druhou stranu se po celé dějiny lidstva stále dokola setkáváme s faktem a jakousi obrácenou stránkou lidské duše a to tendencí zcela opačnou, totiž s odkládáním a usmrcováním dětí cizích i vlastních. Zvláště pak v obdobích válek, v dobách hladu a přírodních katastrof přibývalo odkládaných dětí vyhazovaných z domovů nebo bylo s dětmi nakládáno jako s nutnou přítěží. Musím také zmínit biopsychickou motivaci rodičů zbavovat se dětí a hubit je za účelem msty, ze strachu o mocenské postavení, ze žárlivosti, ze studu či obavy o degradaci vlastní identity v případě narození tělesně či duševně postiženého dítěte. Nutno sdělit, že právě děvčata se v průběhu dějin lidstva stávala často obětmi drastické regulace porodnosti.²

„Vím z úst těch, kdož nejlépe seznali poměry a život chudiny Pražské, jak častým bývá ten pohnutlivý úkaz, že zemřou-li rodiče, bývají osiřelé děti za nedlouho rozebrány a přijaty v jiných rodinách chudých. Někdy je to chudý řemeslník, namáhavou prací živící četnou svou rodinu, jenž sobě pomyslí: kde uživí se šest krků, uživí se i sedmý – a přijme sirotka... To jsou ty prosté a nejlepší ze všech skutků, o nichž nedočteme se v novinách... Takovýto rodiče adoptivní nemohou ovšem pojistiti budoucnost přijatého sirotka – ale dopřávají mu totéž, co mohou dopřáti dětem vlastním“.³

M. Červinková-Riegrová, 1894

² Údaje byly čerpány z knihy *Náhradní rodinná péče*, Zdeněk Matějček a kol., Praha 1999.

³ Matějček a kol. *Náhradní rodinná péče*, s. 15.

Tolik ukázka chápání adopce z literatury v období 19. století. Pro porovnání rozdílů systému výchovy v době historické, tedy konkrétně 19. století cituji též autora Vojtěcha France, žijícího v tomto století.

„Děti ty zasluhují pečlivé pozornosti, ony samy brániti se nedovedou. Hleďme z nich odchovati sobě zdravé, duševně i tělesně vyvinuté, vzdělané občany a nebude nám třeba starati se později o trestance a mrzáky.

*Vštěpujte svým vlastním dítkám lásku a útrpnost' k oněm ubohým, nedopusťte, aby dítky vaše jim krivdily, je urážely, nýbrž byly k nim laskavý, aby je při hrách a zábavách braly mezi sebe, aby se jich neštítily a jich neponižovaly, ale s nimi raději o chléb se dělily“.*⁴

Vojtěch Franc, 1884

Nutno podotknout, že systém osvojení dětí vychází z jiných historických sociálních jevů než pěstounská péče. Zatímco historie adopce vychází z ujímání se odkládaných, nežádoucích dětí a s tím spojeného zakládání sirotčinců a nalezců, pěstounská péče má kořeny spíše v instituci kojných. Prvotně se instituce kojných objevuje již ve starověku v městských státech řeckých a v Římě. Kojné nabízely své služby všude tam, kde o ně byl zájem. Tento zájem projevovali hlavně lidé z bohatých vyšších vrstev, kteří si kojné brali na svá sídla jako služebnictvo a přenechávali jim většinou po dobu prvních 2 let dítěte celou péči o ně spojenou samozřejmě i s kojením. Na konci 18. století se vývoj pěstounské péče přesunul do nové formy, totiž se začaly zakládat a zřizovat nalezcince. Instituce kojných však nadále existovala a plnila svou úlohu, kdy si kojné braly děti na venkov do svých domovů a tam je vychovávaly většinou po dobu šesti let.

Ve většině případů si kojné braly děti z nalezců, kde byly velmi chudé poměry, velmi špatné hygienické a citové zázemí, a tak jak vyplývá z tehdejších statistických údajů se sotva 15% nalezců dožilo stáří 10 roků. Tyto kojné dostávaly za své pěstounské služby od ústavu velice skromnou finanční odměnu. Každá pěstounka musela projít zdravotní prohlídkou, která ukázala, zda je zdravá a zda se může vedle svého vlastního dítěte starat i o ústavem svěřené dítě. Farář dané obce měl funkci jakési

⁴ Matějček a kol. *Náhradní rodinná péče*, s. 25.

kontroly nad pěstounkou a každý měsíc musel potvrdit, že je svěřené dítě naživu a pěstounka si tak mohla vyzvednout svou odměnu. Ošacení platili pěstouni sami.

„Na celou dobu co země o ně pečuje“ píše V. Franc, „tedy na celých 6 rokův, obdrží 2 košilky, 2 plény a 1 obvazek. Dříve dávány také peřinky, avšak kvůli úspoře zařízení to nedávno zrušeno“.⁵

Jakmile dítě dosáhlo věku šesti let, vracela jej pěstounka zpátky do ústavu. Z ústavu putovaly děti obvykle do klášterů a odtud děti směřovaly do své domovské obce. Tam bylo obvykle dítě svěřeno osobě, která se o něj přihlásila. Ta se měla o dítě dále starat, vychovávat a posílat do školy, vést k práci a řemeslu. Mnohdy však děti končily na ulici a chodily po žebrotě.

V roce 1902 zřídil zemský výbor v Čechách pro děti a mládež sirotčí fond a od r. 1904 vznikají v jednotlivých okresech Okresní komise pro péči o mládež, jejichž úkolem bylo starat se o děti opuštěné a osiřelé. V roce 1908 vzniklo ve Vídni říšské Ústředí péče o mládež a v Praze vznikla Česká zemská komise pro péči o mládež při Zemské školní radě. Po roce 1918 se z okresních komisí stala Okresní péče o mládež a té byla jako první instituci svěřená též moc výkonná. V roce 1931 spravovaly okresy 24 okresních sirotčinců, stát spravoval 60 dětských domovů. Jejich funkce se shodovala s funkcí dnešních diagnostických domovů. Z nich se děti buď vracely do svých vlastních domovů, nebo pro ně byli vyhledávány vhodné rodiny pěstounské či adoptivní. Problémové děti se překládaly do tzv. „zařízení pro mládež úchylnou“.

Pěstounská péče se v tomto období dělila na 4 typy:

- 1) **Pěstounská péče nalezenecká**
- 2) **Pěstounská péče řízená a kontrolovaná Okresními péčemi o mládež**
- 3) **Pěstounská péče v tzv. koloniích**
- 4) **Pěstounská péče na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny**

Po druhé světové válce se tyto tradiční nalezince přejmenovaly na „ústavy sociální péče o dítě“, Okresní komise péče o mládež i jejich Zemské ústředí se zrušilo a byla zrušena činnost všech dobročinných institucí. Pěstounská péče ve všech formách, kromě příbuzenské, byla zrušena v roce 1950. Po tomto roce tehdejší vládní režim

⁵ Matějček a kol. , *Náhradní rodinná péče* , s. 27.

nařídil děti, které byly do té doby v náhradní rodinné péči vrátit zpět do ústavů. Mnoho pěstounů, kteří v té době měli děti svěřené do pěstounské péče, zažádalo o jejich osvojení. Bohužel děti rodičů, kteří o osvojení nepožádali, byly přemístěny do dětských domovů nebo ústavů sociální péče.

Pěstounská péče ve své klasické formě byla znovu obnovena až po 23 letech.

Pojem pěstounská péče v současnosti

Pěstounská péče je státem garantovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali. Dítě může být svěřeno do pěstounské péče fyzické osobě nebo do společné pěstounské péče manželů. Jedinou hmotně právní podmínkou je zájem dítěte. Osoba pěstouna musí poskytovat záruku řádné výchovy dítěte. Pěstoun má právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti jen v běžných věcech. K výkonu mimořádných záležitostí žádá souhlas zákonného zástupce dítěte prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany a soudu.

Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu. V mimořádných případech může soud rozhodnout také o zrušení pěstounské péče.

V případě svěřeni dítěte do pěstounské péče není vyloučen styk původních rodičů s dítětem. Pěstounská péče zaniká dosažením zletilosti dítěte nebo může být zrušena jen z důležitých důvodů rozhodnutím soudu.⁶

3.2. Legislativa pěstounské péče

Základní principy sociálně-právní ochrany dětí v ČR

Ústava ČR zaručuje článkem 4 ochranu základních práv a svobod soudních mocí. Tato práva jsou deklarována v **Listině základních práv a svobod**, na které se usneslo předsednictvo ČNR dne 16.12.1992, a která jsou součástí ústavního pořádku.

⁶ Údaje byly čerpány z brožury Průvodce náhradní rodinnou péčí, vydanou společností při Nadaci Terezy Maxové a knihy O rodině vlastní, nevlastní a náhradní, Zdeněk Matějček, Praha 1994.

Dalším z významných dokumentů v této oblasti je **Úmluva o právech dítěte**, kterou je Česká republika vázána od 1. ledna 1993, a která je uveřejněna ve Sbírce zákonů ČR pod č. 104/1991 Sb. Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, mají **respektovat rodinu jako základní jednotku společnosti a jako přirozené prostředí, ve kterém se mohou rozvíjet a prospívat všichni její členové, zejména pak děti. Rodina má proto nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti. Dítě má vyrůstat v rodinném prostředí v atmosféře štěstí, lásky a porozumění a z důvodu jeho tělesné a duševní nezralosti je třeba mu poskytnout zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před i po narození.**⁷

Z jednotlivých článků Úmluvy jsem vybrala ty, které se týkají rodiny a řešení situací dítěte mimo rodinu:

- Dítě má právo žít s oběma rodiči a udržovat s nimi styk, není –li to v rozporu s jeho zájmy.
- Oddělení dítěte od rodičů proti jejich vůli je možné jen v případě, že je to v zájmu dítěte, a může se uskutečnit jen soudním rozhodnutím.
- Dítě, které je dočasně nebo trvale zbaveno svého rodinného prostředí, nebo dítě, které ve vlastním zájmu nemůže být ponecháno v rodinném prostředí, má právo na pomoc a ochranu poskytovanou státem. Takovému dítěti se v souladu s vnitrostátním zákonodárstvím zabezpečí náhradní rodinná péče, přičemž je třeba brát zřetel na jeho etnický, náboženský, kulturní a jazykový původ.
- Pokud je dítě svěřeno příslušnými orgány do péče, ochrany nebo léčení tělesného či duševního zdraví náhradnímu zařízení, má právo na pravidelné hodnocení toho, jak je s ním zacházeno, stejně jako všech dalších okolností souvisejících s jeho umístěním.⁸

⁷ Údaje byly čerpány z brožury Pěstouni mají právo na služby, vydané nadačním fondem Rozum a Cit.

⁸ Údaje byly čerpány z Úmluvy o právech dítěte Organizace spojených národů, uveřejněné ve Sbírce zákonů ČR č. 104/1991 Sb.

Sociálně-právní ochrana je poskytována všem dětem mladším 18-ti let bezplatně a bez rozdílu a jakékoliv diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického a jiného národnostního, etnického nebo sociálního původu.

Soud může svěřit dítě do pěstounské péče fyzické osobě, jestliže to vyžaduje zájem dítěte a jestliže osoba pěstouna poskytuje záruku jeho řádné výchovy.⁹ Dítě může být též svěřeno do společné péče manželů.

Pěstoun je povinen o dítě osobně pečovat. Pokud bylo dítě svěřeno do pěstounské péče jen jednomu z manželů, podílí se na jeho výchově i manžel, který není jeho rodičem – za předpokladu, že s ním žije ve společné domácnosti.¹⁰

Pěstoun při péči o dítě vykonává přiměřeně práva a povinnosti rodičů. Nemá vyživovací povinnosti k dítěti. Právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti má jen v běžných věcech.¹¹

Zákonnými zástupci dítěte jsou nadále jeho rodiče, jestliže nebyli v rodičovské zodpovědnosti omezeni, nebyli jí zcela zbaveni nebo nebyl její výkon pozastaven. V případě svěřeni dítěte do pěstounské péče není vyloučen styk rodičů s dítětem. Pokud je rozhodnutí zákonných zástupců v kolizi se zájmem dítěte, má pěstoun možnost domáhat se v dané věci rozhodnutí soudu.

Pěstounská péče může být zrušena rozhodnutím soudu. Soud může zrušit pěstounskou péči jen z důležitých důvodů.¹²

Do pěstounské péče se přednostně umísťují děti, které potřebují dlouhodobou péči a výchovu v náhradní rodině. Tyto děti jsou většinou bez rodičů, s různými zdravotními nebo psychomotorickými obtížemi, děti starší nebo sourozenci.

3.3. Jak a kde žádat o svěřeni dítěte do pěstounské péče

Žadatel o zařazení do registru žadatelů o osvojení nebo pěstounskou péči se musí zaregistrovat na **úřadě obce s rozšířenou působností (v Praze úřad městské části)**, který je v místě trvalého bydliště žadatelů. K žádosti jsou žadatelé povinni doložit doklady, které jsou blíže specifikované v § 21 odst. 5, zákona o rodině. Úřad obce s rozšířenou působností k předloženým dokumentům dále doplní další nezbytné

⁹ Podle § 45 ods. 1 zákona o rodině.

¹⁰ Podle § 33 zákona o rodině.

¹¹ Podle § 45c odst. 1 a 2 zákona o rodině.

¹² Podle § 45a odst. 4 zákona o rodině.

údaje o žadatelích. Těž k žádosti připojí vlastní stanovisko a závěr šetření. Posléze úřad obce postoupí žádost k dalšímu řízení příslušnému **krajskému úřadu**. V kompetenci pracovníků úřadu je též zamítnutí nebo pozastavení žádosti s nutností doplnění potřebných dokladů. Žadatel může svou žádost vzít zpět.

Krajský úřad po odborném posouzení žádosti rozhoduje o zařazení uchazeče o osvojení či pěstounskou péči do evidence žadatelů.

Odborným posouzením pro účely zprostředkování osvojení či pěstounské péče se rozumí:

- posouzení dítěte a žadatele, zhodnocení přípravy na přijetí dítěte do rodiny, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu,
- vyjádření dětí žadatele k přijetí dítěte svěřeného do pěstounské péče do rodiny, jsou-li takového vyjádření schopny s ohledem na jejich věk a rozumovou vyspělost,
- posouzení schopnosti dětí žijících v domácnosti žadatele přijmout dítě do rodiny,
- zjištění bezúhonnosti žadatele, jeho manželky, druha, dítěte a jiné osoby tvořící s žadatelem společnou domácnost – za bezúhonného se nepovažuje ten, kdo byl pravomocně odsouzen pro trestný čin, který směřoval proti životu, zdraví, lidské důstojnosti, mravnímu vývoji nebo jmění dítěte nebo pro jiný trestní čin, jehož spáchání může mít vliv na způsobilost žadatele k řádné výchově dítěte,
- u žadatelů o zařazení do evidence osob vhodných pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu posouzení schopnosti pečovat o děti vyžadující speciální péči a schopnost spolupráce s rodiči těchto dětí.¹³

Krajský úřad též může uchazeče o pěstounskou péči z registru žadatelů vyřadit z důvodu, kdy se žadatel bez udání vážného důvodu nezúčastní přípravy přijetí dítěte do rodiny.

¹³ Podle § 11 odst. 2 zákona o rodině.

Jestliže **krajský úřad** nezprostředkuje pěstounskou péči dítěti do 3 let ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení žadatele do registru, postupuje celou záležitostí **Ministerstvu práce a sociálních věcí**. Avšak jestliže ministerstvo nezprostředkuje pěstounskou péči do 6-ti kalendářních měsíců od zařazení žadatele do evidence žadatelů vedených ministerstvem, postoupí záležitost včetně veškeré dokumentace **Úřadu pro zařazení do evidence pro zprostředkování ve vztahu k cizině**.

Přípravné kurzy pro budoucí pěstouny

Co se týká péče o žadatele o pěstounskou péči v rámci jejich proškolení a přípravy pro budoucí náhradní péči, existují při krajských úřadech **přípravné kurzy**. Ty zajišťují přípravu osob vhodných stát se pěstouny k přijetí dítěte do rodiny a poskytují jim poradenskou pomoc související s přijetím dítěte do pěstounské péče.

Cílem přípravných kurzů je poskytnout budoucím pěstounům potřebné vědomosti o specifických otázkách náhradní rodinné péče, zprostředkovat reálné informace o situaci a potřebách dětí žijících mimo vlastní rodinu a umožnit náhled na vlastní předpoklady pro přijetí dítěte. V rámci příprav mají žadatelé příležitost setkat se s odborníky a hovořit s nimi o tom, co je zajímavá, a také s pěstouny, kteří jim mohou předat osobní zkušenosti a zodpovědět jejich dotazy.¹⁴

¹⁴ Údaje byly čerpány z brožury Pěstouni mají právo na služby, vydané nadačním fondem Rozum a Cit.

4. Pravomoc státních a nestátních institucí v rámci zprostředkování náhradní rodinné péče

Kromě orgánů uvedených v § 20 odst. 2 **Zákona o sociálně-právní ochraně dětí** (obecní úřady, krajské úřady, ministerstvo práce a sociálních věcí) je všem fyzickým a právnickým osobám zakázáno provádět zprostředkování osvojení a pěstounské péče. Za porušení tohoto zákazu je považováno každé jednání, které směřuje k tomu, aby konkrétní dítě bylo svěřeno do péče určitých zájemců o osvojení dítěte nebo o svěřeni dítěte do pěstounské péče; takovým jednáním je zejména zprostředkování nebo umožnění kontaktu mezi dítětem vhodným k osvojení nebo ke svěřeni do pěstounské péče a zájemci o osvojení dítěte nebo o svěřeni dítěte do pěstounské péče, popřípadě zprostředkováním kontaktu mezi rodičem dítěte a zájemci o osvojení dítěte nebo svěřeni dítěte do pěstounské péče za účelem udělení souhlasu rodiče se svěřením dítěte do péče těchto zájemců.

Podle článku 20 Úmluvy o právech dítěte má dítě dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem. Smluvní státy jsou povinny zabezpečit takovému dítěti v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím náhradní péči.

Ve smyslu Úmluvy o právech dítěte je tedy stát odpovědný za zajištění náhradní péče, včetně náhradní rodinné péče. Z tohoto důvodu je zprostředkování osvojení a pěstounská péče v § 20 odst. 2 **Zákona o sociálně-právní ochraně dětí** plně vyhrazeno orgánům sociálně-právní ochrany, konkrétně **obecným úřadům, krajským úřadům a Ministerstvu práce a sociálních věcí** a v případě zprostředkování osvojení ve vztahu k cizině **Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí**. Výkladem § 20 odst. 2 zákona ve spojení s výkladem § 48 zákona, který upravuje rozsah, v jakém mohou být fyzické a právnické osoby pověřeny k výkonu sociálně-právní ochrany, je nutné již za současného právního stavu dojít k závěru, že **jiným subjektům než orgánům sociálně-právní ochrany je zprostředkování náhradní rodinné péče zapovězeno**.¹⁵

¹⁵ Informace byly čerpány z internetových stránek www.fod.cz.

Nestátní instituce, které se angažují ve zprostředkování náhradní rodinné péče nemají povoleno zprostředkovávat náhradní rodinnou péči ze zákona, avšak mohou a tak se i děje, aktivně spolupracovat se státními institucemi, které jsou státem pověřeny ke zprostředkování náhradní rodinné péče. Tyto organizace poskytují žadatelům o osvojení nebo pěstounskou péči veškeré informace, které se týkají problematiky, aktivně pomáhají žadatelům vyhledávat vhodné děti v ústavní výchově, školí žadatele, sdružují je ve svých organizacích a celkově tak ve spolupráci se státními institucemi pomáhají v procesu zprostředkování náhradní rodinné péče. Viz další kapitoly 5, 6, 7.

5. Středisko náhradní rodinné péče

Středisko náhradní rodinné péče o.s. je občanské sdružení, které se zabývá problematikou dětí, které se ocitly ve zvláště obtížných životních situacích a dětí, které vyrůstají mimo vlastní rodinu.

5.1.Cíle, program, zaměření

Cílem Střediska náhradní rodinné péče je pomoc opuštěným dětem se zvláštními zdravotními potřebami a novým náhradním rodinám a současně snaha o celkový rozvoj náhradní rodinné péče u nás.

Mezi **další hlavní cíle** Střediska patří:

- Spolupráce a pomoc státním orgánům a institucím s nesnadně umístitelnými dětmi, tzn. dětmi s vážnými mentálními, fyzickými a sociálními problémy.
- Poradenství pro žadatele o náhradní rodinou péči – pěstounskou péči.
- Poradenství, pomoc a podpora rodinám, které již o dítě svěřené do péče pečují.
- Sledování dětí, které již byly do náhradní rodiny – pěstounské péče umístěny.
- Budování a zajišťování provozu azylových, výcvikových a chráněných bydlení pro ohrožené děti v ČR.
- Osvětová, vzdělávací, výzkumná a publikační činnost.
- Pořádání vzdělávacích a volnočasových aktivit pro děti vyrůstající v náhradní rodinné péči.
- Zajišťování a provozování klubů osvojitelských a pěstounských rodin.
- Úsilí o všestranný rozvoj náhradní rodinné péče.
- Spolupráce a pomoc v oblasti péče o rodinu u nás i v zahraničí.
- Vydávání knih, časopisů, periodik, statí o náhradní rodinné péči.
- Příprava a vysílání dobrovolníků v dobrovolnické službě osobám sociálně slabým či zdravotně postiženým.

- Pomoc dětem v organizaci jejich volného času.¹⁶

Mezi **programy** Střediska náhradní rodinné péče patří:

- 1) **Rozvoj náhradní rodinné péče**
- 2) **Pomoc dětem žijícím v ústavní péči**
- 3) **Dobrovolnictví**

Smyslem programu **Rozvoje náhradní rodinné péče** je nalézt další způsoby zavedení nových služeb pro uspokojování psychických, fyzických, sociálních i zdravotních potřeb dětí a mládeže vyrůstajících v náhradní rodinné péči - pěstounské péči a nabídnout pěstounům a osobám o tyto děti pečujícím služby jako například doprovázení, následnou psychosociální péči, podporu a poradenství.

Smyslem programu **Pomoc dětem žijícím v ústavní péči** je zajišťování kvalitně a užitečně stráveného volného času dětí a mládeže vyrůstajících mimo vlastní rodinu, přispívat k jejich začleňování do společnosti, výuce sociálních dovedností, zlepšování komunikace, zajišťování vzdělávání dospívajících mladých lidí odcházejících z ústavní péče.

Smyslem programu **Dobrovolnictví** je umožnit mladým lidem, kteří se chtějí stát dobrovolníky přispět k utváření a rozvoji komunity ve společnosti. Dobrovolníci mají též možnost seznámit se s fungováním a systémem ústavní péče a získat zkušenosti pro jejich případnou budoucí profesní dráhu.

Zaměření sdružení Střediska náhradní rodinné péče v oblasti pěstounské péče je na vyhledávání rodin především pro sociálně osiřelé děti, které vyžadují dlouhodobou individuální péči a výchovu v náhradní rodině, avšak nejsou vhodné pro formu náhradní rodinné péče osvojení. Umísťované děti jsou většinou tělesně nebo psychicky znevýhodněné či se jedná o děti starší, skupiny sourozenců nebo děti jiného etnika. Též do pěstounské péče přichází děti, které nejsou právně volné.

Pěstounská péče může být též vhodnou formou pro děti, které potřebují umístění v rodině pouze na kratší dobu, například než se vyřeší poměry v původní rodině,

¹⁶ Informace byly čerpány z internetové stránky www.nahradnirodina.cz a brožury Adoptce.com - Průvodce náhradní rodinnou péčí, vydanou Obecně prospěšnou společností při Nadaci Terezy Maxové.

biologičtí rodiče se vrátí z výkonu trestu apod.¹⁷ Tato forma pěstounské péče se nazývá „Pěstounská péče na přechodnou dobu“.

5.2. Vzdělávací projekty, programy, kurzy, jednorázová školení

Středisko náhradní rodinné péče má ve své nabídce širokou škálu vzdělávacích projektů, programů, kurzů či jednorázových školení, které jsou organizovány například formou jednodenních přednášek, vícedenních akcí nebo týdenních vzdělávacích pobytů po celém území České republiky. Pro názornou představu o široké nabídce vzdělávacích kurzů, seminářů a školení uvádím ty, které již byly realizovány i výčet těch, které pěstouny a jejich děti čekají.

Rok 2007:

- Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích realizovala výzkum **„Psychosociální aspekty biologického, nebiologického a náhradního rodičovství a dobrovolné a nedobrovolné bezdětnosti“**. Autorkou projektu byla PhDr. Ing. Hana Konečná PhD. Spolupracujícími organizacemi byly Centrum pro rodinu a sociální péči v Brně, Nadace Mateřská naděje v Praze a Středisko náhradní rodinné péče v Praze. *Cílem projektu bylo zmapovat širokou rodičovskou problematiku, určit klíčová témata a popsat je. Smyslem je pomoci zformulovat postoje a motivace a hledat v sobě odpovědného a sebevědomého rodiče.*
- Přednáška s přednášejícím Mgr. M.Roháčkem z občanského sdružení Návrat s názvem **„Připoutání jako základní předpoklad zdravého vývoje dítěte“**. Po přednášce následovala diskuse na toto téma. Souběžně s přednáškou pro pěstouny měly pod vedením dobrovolníků ze Střediska náhradní rodinné péče svůj program i děti, které vyráběly výrobky z různých materiálů.
- Třídenní konzultační školení pro náhradní rodiče.

¹⁷ Údaje byly čerpány z internetové stránky www.nahradnirodina.cz a brožury Adopce.com - Průvodce náhradní rodinnou péčí, vydanou Obecně prospěšnou společností při Nadaci Terezy Maxové.

- Týdenní pobyt pro maminky s osvojenými dětmi a dětmi v pěstounské péči v **Domě rodin Smečno**, kde se navzájem maminky měly možnost sdílet své zkušenosti s výchovou dětí svěřených do jejich péče a kde měly též možnost diskuse s přítomnými odborníky z řad pedagogů a psychologů, na které se mohly obracet se svými dotazy a problémy. Velmi přínosné na těchto akcích je i utváření kvalitních mezilidských vztahů.
- Slavnostní předávání šeků od společnosti T-Mobile, která podpořila projekt **„Kmotři při dětských domovech“**. Smyslem projektu bylo vyškolit a připravit nové dobrovolníky v oblasti ústavní péče. Například je připravit po praktické stránce na to, aby věděli, jak připravit program na setkání s dětmi a jak jej realizovat.
- Celodenní setkání rodin, které do své péče přijaly děti romské národnosti. Hlavní téma dne bylo: **„Přijaté dítě a jeho romství“**. Rodiče sdíleli své zkušenosti a zážitky i otázky s paní PhD. P. Margitou Gelbart MA a to hlavně na téma: **jak předat dětem to nejlepší z romství, jak jim pomoci, aby obstály v dnešní společnosti, jak jednat s úřady, lékaři, školou či o dětech a jejich minulosti**.
- Předvánoční setkání rodin s dětmi v náhradní rodinné péči v muzeu dětské kresby **U zelené žáby**. Zde měli rodiče možnost využít odborných konzultací, které zajišťovaly pracovnice Střediska náhradní rodinné péče. Pro děti bylo připravené setkání s muzikoterapií pod vedením paní Rakové.

Rok 2008:

- Přednáška s Mgr. L. Chaloupkovou spec. pedagožkou a trenérkou VTI techniky na téma **„Komunikace mezi rodiči a dětmi“**, dále setkání s Mgr. T. Vasilovčikovou Šustovou – spec. pedagožkou, která si pro pěstouny připravila video nahrávky zaměřené na **znakování s miminky**, diskuse s žadatelem o pěstounskou péči na téma **„Z čeho měli před přijetím dítěte obavy a zda tyto obavy byly opodstatněné a jaká byla a je skutečnost“**.

- Beseda s MUDr. H. Korcovou rodinou terapeutkou na téma „**O výchově dětí v náhradní rodinné péči**“. Důraz byl na posilování partnerských vztahů, komunikace mezi partnery, rozdělování lásky a pozornosti mezi všechny děti v rodině, individuální přístup ke každému dítěti v rodině.
- Pobyt maminek s dětmi v **Domě rodin Smečno** spojený s odborným programem, individuálními konzultacemi k výchově dětí s možností využití VTI techniky.
- Beseda spojená s video nahrávkami s Mgr. L. Chaloupkovou – speciální pedagožkou a trenérkou VTI techniky na téma „**Sourozenecké vztahy v nových rodinách**“.
- Konzultační den pro pěstouny + pro žadatele o zařazení do evidence Magistrátu hl. města Prahy, jež procházeli přípravnými kurzy pro budoucí pěstounské rodiče, beseda s pracovníky Střediska NRP na téma „**Dítě v náhradní rodině**“.
- Konzultační den pro pěstouny + pro žadatele o zařazení do evidence Magistrátu hl. města Prahy, jež procházeli přípravnými kurzy pro budoucí pěstounské rodiče beseda s pracovníky Střediska NRP na téma „**Dítě v náhradní rodině**“.
- Konzultační den pro pěstouny + „**posezení u kafička**“ pro pěstounské maminky s dětmi.
- Kurz arteterapie pro rodiče pod vedením paní Mgr. K. Řehákové.
- seminář „**Dítě v nové rodině**“ pro žadatele o pěstounskou péči z Prahy.
- Prezentace projektu „**Naše romské dítě**“ pro pěstouny.
- Setkání a přednáška s PhDr. J. Klimešem na téma „**Budování identity dítěte-nejtěžší výchovný úkol moderní společnosti**“.
- Pětidenní **relaxačně-vzdělávací pobyt** pro maminky s romskými dětmi v **Domě rodin Smečno**. Součástí programu je odborný program pro maminky, volné večerní povídání, sportovní program, možnost využití relaxačních služeb, hlídání dětí.

- Beseda s MUDr. H. Kadlecovou – dětskou lékařkou, která bude odpovídat dotazy na téma „**Odpovědi na otázky, které nás trápí**“.¹⁸

Rok 2009 – 1.polovina:

- Beseda s MUDr. H. Korcovou rodinou terapeutkou na téma „**O výchově dětí v náhradní rodinné péči**“. Důraz byl na posilování partnerských vztahů, komunikace mezi partnery, rozdělování lásky a pozornosti mezi všechny děti v rodině, individuální přístup ke každému dítěti v rodině.
- Kurz arteterapie pro rodiče pod vedením paní Mgr. K. Řehákové.
- Konzultační den pro pěstouny + pro žadatele o zařazení do evidence Magistrátu hl. města Prahy, jež procházeli přípravnými kurzy pro budoucí pěstounské rodiče, beseda s pracovníky Střediska NRP na téma „**Dítě v náhradní rodině**“.
- Třídenní konzultační školení pro náhradní rodiče.
- Víkendové setkání pěstounů a specialistů (psychologů, pediatrů, soc. pracovníků).

Ve Středisku náhradní rodinné péče vzniklo i několik vzdělávacích projektů pro klienty Střediska NRP, které jsou představeny a blíže popsány na dalších stránkách.

Jedná se o projekty:

- *Naše romské dítě*
- *Dlouhodobý rodinný program*
- *Setkání u kulatého stolu*

5.2.1. Projekt „Naše romské dítě“

„Rodav me miro drom, našti les arakhav.

Ko mange phenela, jak me les te rodav?

Mangav Devles, Romale,

¹⁸ Údaje byly čerpány z internetové stránky www.nahradnirodina.cz .

**Jak sikhavel miro drom.
So šaj me kerav te me les rodav,
Nast'i arakhav?**

(text: kapela Bengas)

Hledám já cestu svou, v kamení ukrytou.
Kdo mi jen napoví, když oči nevidí?
Ach, Bože můj, při mně stůj,
ať nejsem sám, když klopýtám.
Kdo mi napoví, když oči nevidí
Řekni-kdo to ví?¹⁹

(volný překlad: M.Vančáková)

Smyslem projektu „Naše romské dítě“ je vzájemné sdílení pocitů, zkušeností a zážitků rodičů romských dětí s odborníky – pedagogy, spec. pedagogy, psychology aj.

V rámci projektu „Naše romské dítě“ Středisko NRP zorganizovalo celodenní sobotní setkání. Hlavním tématem tohoto setkání byla „**Rodina jako záchranná síť a Romské kořeny v Indii**“.

Náplní tohoto setkání byly besedy rodičů s odborníky zabývajícími se tématy „šitými na míru“ rodinám s romskými dětmi. Hosty z řad odborníků byli psychologové, pedagogové, lékaři, ale též odborníci z oblasti romské kultury a historie. Pozvané byly i zajímavé romské osobnosti, které se s rodiči podělily nejen o své odborné znalosti, ale i o vlastní životní příběhy, zkušenosti a životní moudrost.

Mezi pozvanými odborníky, kteří pěstounské rodiče a osvojitele odborně školili byla **MUDr. H. Korcová**, lékařka a psychoterapeutka, která absolvovala studium Pražské psychoterapeutické fakulty, pětiletý psychoterapeutický výcvik a výcvik v rodinné terapii psychosomatických poruch. Působila v rodinné poradně ve Slaném, nyní vede rodinnou poradnu v Praze. Ve své praxi pracuje s rodinami, které přijali děti

¹⁹ Středisko náhradní rodinné péče. *Romské děti žijící mimo vlastní rodinu.*

do osvojení či pěstounské péče a spolupracuje na přípravách žadatelů o náhradní rodinou péči. MUDr. H. Korcová přednášela na téma týkající se „**složitého pletiva vztahů v rodině, jeho síly i možných slabin**“.²⁰

Dále pozvání přijala **Rena Milgrom**, profesionální lektorka orientálních tanců, která se zabývala studiem etnických tanců přímo v zemích jejich původu. Velkou pozornost věnuje též tanci a životu indických Romů kmene Kalbelia/Sapera z Rádžastánu.

Setkání rodin s romskými dětmi jsem se zúčastnila též a na vlastní oči jsem se přesvědčila, jak moc důležité a přínosné je pro rodiče romských dětí i jejich děti společné setkávání, debatování, sdílení a vyměňování zkušeností a zážitků a to ve společnosti, která jim rozumí, přijímá je a tím rozvíjí osobnost dospělého i dítěte v duchu romské mentality.

K semináři **MUDr. H. Korcové** uvedu alespoň ve zkrácené formě některé témata, o kterých se hovořilo, a které jsem si během přednášky poznamenala:

- důležitost role matky, ale zároveň i manželky,
- role manželky je velmi důležitá investice do budoucnosti, například když děti odejdou z rodiny – zachová si svou identitu, má i roli svébytnosti,
- ke každému dítěti má rodič jiný vztah, občas se jeví jako nespravedlivý
- příchodem dítěte do rodiny se pozornost mezi manžely rozdělí i mezi děti,
- je přirozené, že je každý občas „out“, když se pozornost věnuje převážně jednomu jedinci,
- chyba je „být out“ často!
- velmi často se může „stát out“ táta, což je též chyba! On se pak stáhne do sebe (muži si v poradnách často stěžují, že jsou „páté kolo u vozu“)
- matka může - má být ve výchově dětí láskyplně frustrována
- i děti mají být frustrováni – „otužováni,“

²⁰ Údaje o vzdělávacích akcích byly čerpány z internetové stránky www.nahradnirodina.cz.

- na „otužování“ jsou nejlepší většinou tátové!
- s některými dětmi je náš vztah „lehký a jednoduchý“ a s druhými naopak „těžký a složitý“ – neznamená to, že je jedno dítě špatné a jiné dobré,
- důležité je mít s každým členem rodiny „své rande“. Pokud možno pravidelně,
- důležité je nebýt nervózní, pokud dítě říká, že se jinému sourozenci věnujeme vždy a jemu nikdy. Děti si tím spolehlivě testují, jaký s nimi mají rodiče vztah,
- v manželství je vždy velkou investicí, když se navzájem „opečovávají“, znamená to totiž, že tím „opečovávají i děti,“
- každý rodič má představy o svých dětech, velmi často však vzniká problém, že máme „přehnané“ představy a nároky na každé dítě – mnoho pak od svých dětí očekáváme – a následně jsme zklamaný – je důležité být **autentickými rodiči**,
- rodiče pěstounských dětí na sebe obvykle mají vysoké nároky jako na „super rodiče,“
- je správné, aby děti mezi sebou měly různé výhody, například starší oproti mladšímu,
- je důležité, aby děti měly svoje teritorium (pokoj, stůl, krabici),
- při výchově romských dětí musíme dbát na to, abychom brali v úvahu jejich etnikum,
- romským dětem pomůžeme, když jdeme k jejich kořenům, kultuře, zvykům,
- pokud dítě má menší „své já“, paradoxně to vede ke zvýšenému egocentrismu – avšak tím se identita dítěte neposílí,
- „já“ se posiluje zároveň v nějakém „my“ (například pěvecký kroužek, setkání kamarádů),
- identitu dítěte posiluje též „společný normální rozhovor,“
- identitu dítěte též posilují rozhovory, povídání, vyprávění příběhů, slavení narozenin a svátků nebo společné prohlížení fotografií,
- v pubertě dochází u dítěte k objevování větší identity, u romských dětí k návratu k romským kořenům.

5.2.2. Projekt „Dlouhodobý rodinný program“

Smyslem projektu je **dlouhodobé** doprovázení náhradní rodiny spojené s podporou, péčí a servisem služeb. Doprovázení rodin je založené na spolupráci mezi Střediskem náhradní rodinné péče a novými rodinami a mezi rodinami navzájem.

Rodinám se poskytuje sociální, psychologické a právní poradenství. Projekt zahrnuje též týdenní poradensko-relaxační pobyty, kde jsou pěstouni a rodiny s dětmi v osvojení v kontaktu s odborníky v oblasti náhradní rodinné péče a mají tak možnost individuálních i společných konzultací a rozhovorů. Pobytů mají též důležitou funkci regenerace organismu, nabrání nových sil a odpočinku. Mezi rodiči s dětmi v náhradní rodinné péči jsou pobytů velmi oblíbené a kladně působí na kompletní rozvoj pěstouna či osvojitele v jeho náročném úkolu péče o svěřené děti.

Pěstouni a jejich děti si sami dle svých potřeb a možností stanoví služby, o které mají zájem a sestaví společně s pracovníci Střediska náhradní rodinné péče plán, podle kterého se poskytování služeb bude realizovat.

Pomoc odborníků v oblasti péče o dítě v NRP může být poskytována například při řešení výchovných nebo výukových problémů dětí, pomoc při jejich plnění, pomoc nebo opora v nesnadné životní situaci, při zvládnutí procesu adaptace dítěte/děti z ústavního zařízení v rodině, jeho přijetí a začlenění, při dospívání dětí nebo například při jednání s úřady a institucemi.

Pěstouni nebo osvojitelé prostřednictvím projektu „**Dlouhodobý rodinný program**“ mohou nejen získat odborné rady, pomoc a oporu při řešení problémů v rodinně či v nesnadné životní situaci, ale současně je jim umožněno vzdělávat se a prohlubovat své sociální, psychologické, pedagogické a jiné znalosti, které přispívají ke kvalitnější péči o děti v NRP, a to v dlouhodobém časovém horizontu.

5.2.3. Projekt „Setkání u kulatého stolu“

V rámci projektu „**Pěstouni mají právo na služby**“ se v Praze uskutečnilo „**setkání u kulatého stolu**“, na které byli přizváni i zástupci krajských úřadů, Ministerstva práce a sociálních věcí, Poslanecké sněmovny parlamentu ČR, neziskových organizací a pěstounů. Na programu byla hlavně diskuse nad otázkami týkajícími se náhradní rodinné péče v ČR, například tyto:

Diskutované téma 1:

Úloha sociálního pracovníka ve vztahu k pěstounům a jim svěřeným dětem. Kontakty pěstounů se sociálním pracovníkem se v praxi omezují většinou pouze na pomoc s administrativou týkající se vyřizování sociálních dávek. Sociální pracovnice však často nedisponuje dostatkem času na další podporu pěstounům a jim svěřeným dětem.

Diskutované téma 2:

Příprava pěstounů a dětí na pěstounskou péči a přijetí dítěte do pěstounské rodiny. Výběr vhodných pěstounů (pěstounských párů) pro dítě, které mají do pěstounské péče přijmout je mnohdy zdoluhavý proces. Na vstup do náhradní rodinné péče bývají začínající pěstouni a děti z ústavů nedostatečně připraveni a vybaveny znalostmi a informacemi.

Diskutované téma 3:

Funkce sociálního pracovníka ve vztahu pěstounské péči.

5.3. Statistické údaje

Závěrem: Z nabídky vyplývá, že Středisko náhradní rodinné péče aktivně organizuje různé společenské, vzdělávací, kulturní i sportovní aktivity a snaží se jak o vzdělávání rodičů osvojitelů nebo pěstounů formou různých realizovaných vzdělávacích kurzů, programů, projektů a akcí, tak také nabízí pěstounům a osvojitelům relaxační pobyty, které slouží hlavně k regeneraci sil při vykonávání náročného úkolu rodičů dětí

v náhradní rodinné péči. V neposlední řadě též zajišťuje společenské akce, které jsou přínosné například pro navázání nových přátelství s dalšími pěstouny a osvojiteli. Tím se zasazují o prohlubování vztahů mezi nimi, jejich dětmi, pracovníky Střediska náhradní rodinné péče a odborníky.

Vzdělávací programy vychází z dlouholetých zkušeností pracovníků Střediska náhradní rodinné péče, kteří se snaží, aby rodiče, kteří mají dítě v osvojení nebo pěstounské péči, zvyšovali nejen svou odbornost, ale získávali navzájem i podporu ostatních pěstounských párů a osvojitelů, mohli konzultovat své zkušenosti a zážitky, ale i problémy a nesnáze nejen s odborníky, ale i mezi sebou navzájem.

Z pestré nabídky vzdělávacích programů si pěstouni vybírají ty, které právě potřebují nebo je zajímají. Průběžně využívají odbornou pomoc v poradně. Dle informací získaných od pracovníků organizace se stále mírně zvyšuje poptávka pěstounů po nabídce vzdělávacích kurzů, seminářů a programů.

Zájem pěstounů o nabízené programy dokládají vedené statistické údaje o návštěvnosti akcí. Dle poskytnutých informací pracovníků střediska bývá zpravidla o konání akce osloveno okolo jednoho sta pěstounů. Z toho 1/3 pěstounů se pravidelně zúčastňuje většiny vzdělávacích akcí a nabízených pobytů, 1/3 oslovených pěstounů si vybírá tzv. „své oblíbené kurzy, školení a akce“ a zbylá 1/3 oslovených pěstounů se zúčastňuje pouze „mimořádně atraktivních akcí“, jako například Vánočních programů, akcí s různými bonusy nebo akcí spojenými s rozdáváním sponzorských a jiných dáreků. **Zjištění se promítají též do zpracovaného dotazníkového šetření – viz kapitola 8 a 14.**

6. Nadace Rozum a cit

Motto: „*Nasloucháme s citem, pomáháme s rozumem*“.

Občanské sdružení Rozum a Cit bylo založeno v roce 2000 jako organizace s celostátní působností, jejíž činnost navazuje na projekty **Nadačního fondu Rozum a Cit**. Patronkou sdružení je paní Nad'a Konvalinková. Nadační fond Rozum a Cit podporuje pěstounské rodiny, které jsou pro mnohé děti z dětských domovů jedinou možností, jak získat vlastní rodinu. Často jsou to děti problémové, zdravotně nebo psychicky postižené, ale také starší děti nebo děti jiné než české národnosti.

6.1. Cíle, program, zaměření

Cílem Nadačního fondu je podporovat pěstouny, kteří chtějí přijmout dítě z dětského domova a potřebují pro to vytvořit podmínky, na které nemají dostatek finančních prostředků. Snaží se být zároveň pěstounům oporou i na poli poradenství a dalšího vzdělávání.

Mezi **další hlavní cíle** Nadačního fondu patří:

- Podporovat rodiny s větším počtem dětí v pěstounské péči a rodiny, kteří vychovávají handicapované dítě.
- Podporovat rodiny, které se snaží zajistit trvalé bydlení pro dospívající děti v pěstounské péči.
- Finančně přispívat na rozšíření obydlí, která zabezpečí vhodný prostor pro další děti v náhradní rodině, jejich pokojíčků či zbudování bezbariérových prostor.
- Finančně vypomáhat sociálně slabším rodinám.
- Pomáhat s koupí zdravotnických, rehabilitačních a výukových pomůcek pro zdravotně postižené děti.
- Pořádat společenské akce pro děti vyrůstající v náhradních rodinách.
- Šířit myšlenku náhradní rodinné péče, zasazuje se o její medializaci.
- Poskytovat poradenství pěstounským rodinám.

- Organizovat vzdělávací programy, projekty a akce pro pěstouny a jejich děti

Mezi **programy** Nadačního fondu patří:

- 1) **Tvůrčí a terapeutické dílny v rámci víkendového setkání**
- 2) **Odborné semináře**
- 3) **Arteterapeutické letní pobyty**
- 4) **Letní setkání pěstounských rodin**
- 5) **Poradenské centrum**
- 6) **Projekt „Pěstouni mají právo na služby“**
- 7) **Pilotní projekt „Doprovázení pěstounských rodičů“**

Smyslem **tvůrčí a terapeutické dílny v rámci víkendového setkání** je vždy setkání, které probíhá pod určitým tématem a účastní se ho vždy terapeut nebo odborný lektor se specializací na náhradní rodinnou péči. Tato víkendová setkání směřují k rozvíjení osobnosti dítěte a k řešení jeho konkrétních problémů s jeho náhradními rodiči. Důležitým zůstává, že se tyto konzultace vedou zcela individuálním přístupem k jednotlivým rodinám a jejich dětem v komorní atmosféře. Náhradní rodiče mohou konzultovat své zkušenosti, zlepšují své znalosti v oborech psychologie, pedagogika, spec. pedagogika apod. a získávají větší kompetence pro výchovu přijatých dětí.

Smyslem **odborných seminářů** je předání zkušeností, odborných rad a znalostí odborníků pěstounům nebo pěstounským párům. Témata se vždy volí podle požadavků a potřeb klientů. Mezi nejvyhledávanější témata v roce 2007 patřila např.: **Identita dítěte v NRP, Lži, pravdy a polopravdy v lidské komunikaci nebo Neplechy a pasti, které přináší tato doba.**

Smyslem **arterapeutických letních pobytů** je společně kvalitně strávený čas odpočinkem a relaxací pěstounů a jejich dětí. Tyto akce mají velký úspěch hlavně u dospívajících dětí vyrůstajících v pěstounské péči. Mimo volnočasových sportovních aktivit je zahrnut i program výtvarně zaměřený – např. práce s hlinou, koláže nebo práce s uhlím apod. Program pro rodiče je doplněn tématickými přednáškami a individuálními konzultacemi.

Smyslem **setkání pěstounských rodin** je hlavně poznávání se navzájem. Plní jakousi společenskou úlohu, ale nabízejí prostor i pro další nabídku aktivit a poskytují též možnost předávání zkušeností mezi pěstouny. Ze všech programů v nabídce Občanského sdružení Rozum a Cit patří každoročně akce **setkávání pěstounských rodin** k nejoblíbenějším. V minulosti byly tyto akce realizované například v Praze, jiné **setkání pěstounských rodin** se uskutečnilo v Moravském krasu.

Smyslem programu **poradenské centrum** je podrobné seznámení pěstounů se zákonem o sociálních službách a orientace v něm. Cílem poradenské činnosti je napomáhat náhradním rodičům při výchově přijatých dětí, podporovat jejich znalost v oblasti právní a také nabízí pomoc při řešení konkrétních situací rodiny a problémů spojených s výchovou. Pracovníci poradenského centra se rodinám věnují prostřednictvím kontaktní telefonní linky, internetové poradny nebo formou osobních setkání na návštěvách v rodinách.

Smyslem programu **„Pěstouni mají právo na služby“** je zvýšení povědomí pěstounů o sociálních službách a jejich právech. Více viz podkapitola 5.4.

Smyslem programu **„Doprovázení pěstounských rodin“** je odborné doprovázení pěstounských rodin, které jsou v úzkém vztahu se svým „průvodcem“, který společně s rodinou naplňuje individuální plán tak, aby způsob doprovázení odpovídal potřebám rodiny. Více viz podkapitola 5.3.

Zaměření Občanského sdružení Rozum a Cit v oblasti náhradní rodinné péče je hlavně na finanční podporu začínajícím, ale i zkušeným pěstounům nebo pěstounským párům v oblasti bydlení, pomoc při vybavení zdravotními či učebními pomůckami, dále pomoc pěstounům při zprostředkování přijetí dítěte do péče a poskytování odborného vzdělávání pěstounům včetně organizování relaxačně-společensky zaměřených pobytů.

Občanské sdružení Rozum a Cit nabízí celou řadu vzdělávacích programů a projektů, které se podílí na vzdělávání pěstounů, které mohou pěstounům pomoci ve výchově svěřených dětí a pozvedá jejich odbornou úroveň. Mnoho pěstounů vzdělávací programy v rámci svého volného času navštěvuje, zajímá se o ně a poskytuje podněty pro další připravované vzdělávací programy. Velmi oblíbené jsou dle rodičů s dětmi v

NRP společenské a sportovně-relaxační akce, které jsou výborným místem pro výměnu zkušeností mezi rodiči, společné sdílení radostí i starostí.

6.2. Vzdělávací projekty, programy, kurzy a jednorázové přednášky

Občanské sdružení Rozum a Cit nabízí pěstounským rodinám pestrý výběr vzdělávacích projektů, programů, kurzů či jednorázových školení, které jsou realizovány zejména v Praze a Ostravě. Pro podrobné seznámení s organizovanými vzdělávacími akcemi níže uvádím ty, které již byly realizované i přehled těch, které pěstouny a jejich děti čekají.

Rok 2007:

- Víkendové terapeutické dílny pro náhradní rodiny na téma **„Hyperaktivní dítě v NRP“** pod vedením PhDr. R. Ptáčka a PhD. Mgr. T. Pemové.
- Školení na téma **„Využití arteterapie při práci s dětmi“**, pod vedením Mgr. P. Kopty.
Školení pro pěstouny na téma **„Sourozenecké vazby uvnitř rodiny“**, pod vedením PaedDr. M. Chytrého.
- Školení pro pěstouny na téma **„Rodinné konstelace“**. Školitelem byl PhDr. M. Kotek.
- Dramoterapie s Ing. J. Bartošem konané v Olivově léčebně v Říčanech.
- Víkend pro děti se zaměřením na arteterapii s Mgr. P. Koptou.
- Školení **„Identita dětí v NRP“** pod vedením PhDr. Mgr. J. Klimeše.
- Seminář **„Neplechy a pasti dnešní doby aneb jak zmírnit jejich rizika pro děti vyrůstající v NRP“**. Školil PaedDr. M. Chytrý.

Rok 2008:

- Odborný seminář pro náhradní rodiče na téma **„Sourozenecké vazby uvnitř rodiny“** pod vedením PaedDr. M. Chytrého.
- Odborný seminář pro náhradní rodiče zabývající se využití arteterapie při práci s dětmi – odborný školitel Mgr. P. Kopta.

- Seminář s tematikou „**Identita dětí v NRP**“ – PhDr. J. Klimeš.
- Setkání pěstounských rodin v Praze.
Seminář s opakujícím se tématem „**Neplechy a pasti dnešní doby aneb jak zmírnit jejich rizika pro děti vyrůstající v NRP**“ – PaedDr. M. Chytrý.
- 2 x letní pobyt se zaměřením na práci s dětmi při arteterapii – školil Mgr. Kopta.
Další sebezobnavací víkend, tentokrát pro mladistvé. Vedl Mgr. Kopta.
- Víkend pro rodiny s dětmi se zdravotním znevýhodněním.
- Víkend pro rodiče, které zajímá práce s dětmi v arteterapii – vedl Mgr. Kopta.
- Seminář pro náhradní rodiče s hlavním tématem „**Emoční projevy u dětí v NRP**“. Seminář pod vedením Mgr. Pemové.
- Setkání pěstounských rodin v Praze.
- **Víkend pro rodiny s dětmi** spolu s prarodiči. Víkend se uskutečnil pod vedením Mgr. Kopty a Mgr. Pemový.²¹

Rok 2009 – 1. polovina:

- Seminář na téma **Identita dětí v NRP** – vyučoval PhDr. Mgr. Jeroným Klimeš, Ph.D.
- **Využití arteterapie při práci s dětmi I. a II.**, byl pod vedením Mgr. P. Kopty.
- **Seminář pro pěstouny** (určen pouze pro muže), se uskutečnil pod vedením Mgr. P. Kopty.
- Seminář na téma „**Puberta dětí v NRP**“, pod vedením Mgr. L. Hanušové.
- Seminář na téma „**Duševní hygiena v pomáhajících profesích**“ – pod vedením Paeddr. M. Chytrého.
- Občanské sdružení Šafrán dětem uspořádal seminář na téma „**Emoční projevy u dětí**“.

²¹ Informace byly čerpány z přehledu vzdělávacích, sportovních a volnočasových akcí Občanského sdružení Rozum a Cit, který se nachází na stránkách www.rozumacit.cz.

- Školení zaměřené na problematiku „**Vstup nového člena do rodiny**“.
- Letní pobyt se seminářem na téma „**Za dobrodružstvím a neznámou krajinou vlastní duše**“.
- **Prožitkový víkend pro mladistvé**, pod vedením Mgr. P. Kopty.

6.2.1. Pilotní projekt „Doprovázení pěstounských rodin“

Projekt **Doprovázení pěstounských rodin** byl zahájen v červnu 2007 a představil zároveň novou službu v oblasti pěstounské péče, podle které získal svůj název. Tento „roční“ pilotní projekt průběžné podpory probíhal v devíti pěstounských rodinách, které se rozhodli na tomto díle podílet. Hlavním podnětem pro vznik projektu byl fakt, že **Občanské sdružení Rozum a Cit** již řadu let nabízí různé služby a podpůrné aktivity pro pěstounské rodiny. Jelikož se systém těchto služeb, společných setkání a aktivit velmi osvědčil a u pěstounů setkal s kladným ohlasem, rozhodlo se sdružení využít zkušeností ze spolupráce mezi odborníky a pěstouny, zároveň zareagovalo na potřeby samotných pěstounů a nakonec se rozhodlo vyzkoušet podporu odborníků z oblasti NRP zaměřenou dlouhodoběji.

Rodiny po celou roční dobu fungování projektu spolupracovali se svým „průvodcem“ a byli s ním v úzkém kontaktu. „Průvodce“ s rodinou naplňoval individuální plán tak, aby způsob doprovázení odpovídal potřebám rodiny i jednotlivým členům, jejich zájmům a nasměrování. Návštěvy „průvodců“ v rodině proběhly třikrát během projektu (za rok). Největší prostor v rámci vzájemné spolupráce byl věnován setkání s terapeutem a to na základě poptávky pěstounů po této službě. Kromě této oblasti měli pěstouni možnost spolupracovat s dalšími odborníky v různých oblastech dle individuální potřeby, jako například: **budování identity dítěte, děti romského původu, adolescenti** nebo **děti s poruchami v oblasti sexuální výchovy**.

Cílem projektu byla průběžná a dlouhodobá podpora náhradních rodin, zaměřená na děti, rodiče a rodinu jako celek, která vedla k posílení a zlepšení vztahů v rodině, ke zlepšení komunikace mezi jednotlivými členy a měla za cíl pomoci při

řešení konkrétních problémů rodiny. Tento projekt měl též významně přispět k posílení odborné kompetence náhradních rodičů.²²

6.2.2. Projekt „Pěstouni mají právo na služby“

Partnerem projektu bylo **Středisko náhradní rodinné péče**.²³

Projekt vznikl jako odpověď na řadu otázek, které pěstouni mají. Ze zkušeností Nadace Rozum a Cit ve spolupráci s pěstouny vyplývá, že své starosti a problémy s výchovou přijatých dětí většinou řeší tzv. svépomocí. Nabídka služeb a vzdělávání není pro pěstouny něčím samozřejmým, ale pracovníci sdružení Rozum a Cit tvrdí, že pokud pěstouni uvidí přínos těchto služeb a vzdělávání, začnou je sami vyhledávat.

Projekt byl koncipován jako rozsáhlý komplex poznávacích a publikačně osvětových činností. Jeho hlavním cílem bylo zlepšit povědomí pěstounů o vlastních právech a o poskytovaných sociálních službách v oblasti NRP. Též měl přispět k informovanosti jednotlivých neziskových organizací, pracovníků státní správy i širší veřejnosti a k prohloubení spolupráce mezi všemi zainteresovanými stranami, které se podílejí na zprostředkování náhradní rodinné péče.

Mezi výstupy projektu patřilo zmapování reálných potřeb klientů, jejich dosavadních zkušeností se sociálními službami a povědomí o vlastních právech v rámci dotazníkového šetření²⁴ a vytvoření databáze poskytovatelů služeb v oblasti NRP.²⁵ Dále došlo k vypracování dvou studií: **„Zmapování aktuální legislativní situace týkající se NRP u nás“** a studie **„zmapování situace v oblasti NRP na Slovensku“**. V rámci projektu byla zřízena také telefonní kontaktní linka, na kterou se mohou zájemci obracet se svými otázkami v oblasti NRP. Mezi aktivity projektu v neposlední řadě patřila také „tisková konference“ pro zástupce médií a „kulatý stůl“ pro realizátory projektu, zadavatele sociálních služeb a další organizace v oboru.²⁶

²² Informace byly čerpány z Výroční zprávy roku 2007 Občanského sdružení Rozum a Cit, která se nachází na stránkách www.rozumacit.cz.

²³ Údaje byly čerpány z brožury Pěstouni mají právo na služby, vydané nadačním fondem Rozum a Cit.

²⁴ Dotazníkové šetření, které proběhlo v rámci projektu „Pěstouni mají právo na služby“, je možné shlédnout na internetové stránce Občanského sdružení Rozum a Cit: www.rozumacit.cz, na liště pod názvem „O projektu“.

²⁵ Databáze poskytovatelů služeb v oblasti NRP je možné shlédnout na internetové stránce Nadace Rozum a Cit: www.rozumacit.cz, na liště pod názvem „O projektu“.

²⁶ Informace o projektu „Pěstouni mají právo na služby“ byly čerpány z brožury Zpravodaj, která byla vydaná Nadací Rozum a Cit.

6.3. Statistické údaje

Závěrem: z nabídky vyplývá, že Občanské středisko Rozum a Cit má dostatečnou nabídku vzdělávacích kurzů, seminářů a programů, což lze vyčíst z množství akcí, které se již realizovaly nebo se teprve připravují. Sdružení Rozum a Cit se dle své nabídky zaměřuje spíše na vzdělávací projekty, které se upínají k potřebám pěstounů týkajících se lepší orientace v legislativě, zlepšení povědomí pěstounů o vlastních právech a o poskytovaných sociálních službách v oblasti NRP. Sdružení má též „na srdci“ prohlubovat a posilovat zejména vzájemné vztahy mezi pěstouny a státními i nestátními institucemi, které se podílejí na zprostředkování NRP. V nabídce převládají odborně vzdělávací kurzy a projekty, ale pěstouni pro sebe mohou najít i dostatek programů volnočasových a víkendových pobytů, které jim slouží hlavně k regeneraci sil a k výměně zkušeností.

Zájem pěstounů o nabízené programy dokládají vedené statistické údaje o návštěvnosti vzdělávacích, volnočasových a relaxačních akcí. Dle statistik vedených v této oblasti, spolupracuje, tedy zúčastňuje se většiny akcí více než polovina oslovených a pozvaných pěstounů. Více jak 75% pěstounů a jejich dětí se zúčastňuje atraktivních programů jako jsou Vánoční, Velikonoční a prázdninové programy. Dle informací sdružení, které mně byly poskytnuty vyplývá, že je nabídka vzdělávacích akcí dostatečná, leč v poslední době (od druhé poloviny roku 2009) sdružení „zápasí“ s finančními prostředky, které jsou nezbytné při realizaci programů.

Zjištění se promítají též do zpracovaného dotazníkového šetření – viz kapitola 8 a 14.

7. Fond ohrožených dětí (FOD)

Fond ohrožených dětí (FOD) je občanským sdružením, které sdružuje občany a kolektivy, kteří chtějí pomoci dětem, jež vyrůstají mimo vlastní rodinu v dětských domovech a jiných ústavech či náhradní rodinné péči nebo jejichž vývoj je ohrožen v důsledku nevyhovujícího rodinného prostředí či z jiných důvodů.

7.1. Cíle, program, zaměření

Cílem sdružení FOD je jako pověřená osoba podle zákona 359/1999 Sb. o sociálně- právní ochraně dětí zmocněna vykonávat na základě pověření MPSV sociálně - právní ochranu dětí. A to především vyhledávat týrané, zneužívané, zanedbávané i jinak sociálně slabé děti a ve spolupráci se státními institucemi jim poskytovat potřebnou pomoc.

Mezi **další hlavní cíle** sdružení patří:

- Zřizování a podpora zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.
- Všestranná podpora rozvoje náhradní rodinné péče, zejména pěstounské péče u dětí, pro které je obtížné najít náhradní rodinu.
- Vyhledávání vhodných náhradních rodin.
- Informování veřejnosti o těchto dětech.
- Zřizování a spravování objektů (domů, bytů), které jsou v užívání pěstounských rodin.
- Poradenská a hmotná pomoc náhradním rodinám, pro něž též pořádá kulturně-výchovné, vzdělávací, sportovní a rekreační programy.
- Zajišťování výměny zkušeností mezi náhradními rodinami na společných setkáních v rámci výše uvedených programů.
- Pomoc při zařazování dětí do společnosti, zvláště těm, které po dosažení zletilosti opouští dětské domovy či jiné zařízení náhradní rodinné péče a zařizování pro ně azylové byty nebo ubytovny spojené s navazující poradenskou a sociální pomocí. Spolupráce se státními institucemi a orgány, které se zabývají problémy dětí a mládeže, upozorňuje na nedostatky a úskalí v této problematice a podílí se na

navrhování řešení včetně změn v legislativě. Členové Fondu ohrožených dětí aktivně signalizují státním institucím konkrétní případy zanedbávaných nebo týraných dětí. Využívají sdělovací prostředky ke zveřejňování problémů a hledání nápravy.

- Realizování další osvětové akce týkající se ochrany ohrožených dětí.
- Získávání a výměna zkušeností z oblasti péče o děti a mládež se zahraničními a mezinárodními organizacemi.

Mezi **programy** sdružení FOD patří:

- 1) **Odborné semináře**
- 2) **Projekty Klokánek**
- 3) **Sociálně-právní poradenství**
- 4) **Jednodenní akce pro děti**
- 5) **Letní táborové pobyty pro děti**
- 6) **Ozdravné pobyty u moře pro děti**
- 7) **Poradensko-relaxační vícedenní pobyty pro náhradní rodiny**

Zaměření sdružení Fondu ohrožených dětí v oblasti náhradní rodinné péče je hlavně ve vyhledávání zneužívaných, zanedbávaných či jinak sociálně znevýhodněných dětí. Další zaměření je v poskytování odborné péče a pomoci, a to jak dětem, tak i jejich náhradním rodičům. Dále FOD poskytuje finanční podporu začínajícím, ale i zkušeným pěstounům nebo pěstounským párům v oblasti bydlení, dále se zaměřuje na pomoc pěstounům při zprostředkování přijetí dítěte do péče a následně náhradním rodičům poskytuje odborné vzdělávání. Z nabídky vyplývá, že FOD aktivně organizuje různé společenské, vzdělávací, kulturní i sportovní aktivity a snaží se jak o vzdělávání rodičů - osvojitelů nebo pěstounů formou různých realizovaných vzdělávacích kurzů, programů, projektů a akcí, tak nabízí pěstounům a osvojitelům relaxační pobyty, které slouží hlavně k regeneraci sil a v neposlední řadě zajišťuje společenské akce, které jsou přínosné například pro navázání nových přátelství s dalšími pěstouny a osvojiteli. Tím se zasazují o prohlubování vztahů mezi nimi, jejich dětmi a pracovníky FOD.

Vzdělávací programy jsou připravovány hlavně na základě poptávky pěstounů. FOD je zaměřen více na pořádání společenských a sportovně-relaxačních programů a

pobytů, ale nabízí též odborná školení, semináře a kurzy, které mají u rodičů s dětmi v NRP kladný ohlas.

7.2. Vzdělávací programy, kurzy, přednášky, pobyty

Fond ohrožených dětí organizuje pro rodiny s dětmi v NRP četné vzdělávací a společenské programy, kurzy a školení, které jsou realizovány po celém území ČR. Pro bližší seznámení se vzdělávacími akcemi předkládám přehled těch, které již proběhly i těch, které jsou připraveny k realizaci.

Rok 2008:

- **Jak se neztratit v legislativě a právních normách pro NRP.** Seminář proběhl pod odborným vedením Mgr. Š. Chytilové.
 - **Jak vychovat člověka v NRP.** Přednášela MUDr. A. Beránková.
 - Seminář na téma „**Vztahy mezi náhradní rodinou a školou**“ pod vedením Mgr. A. Sychrové.
 - Přednáška pro všechny rodiče, které zajímalo téma „**Adopce ve vztahu ke konkrétnímu osvojiteli**“. Přednášela JUDr. M. Vodičková.
 - Seminář nazvaný „**Je pěstoun rodič**“. Přednášející MUDr. D. Zezulá.
 - „**Nové trendy v odborné přípravě na NRP**“ pod vedením PhDr. E. Rotreklové.
 - Dále proběhly tuzemské týdenní poradensko-relaxační pobyty pro náhradní rodiny, kde si rodiče s dětmi v NRP mohli vyměnit nejen zkušenosti a navzájem si poradit, ale též využít odborné poradenství psychologa a pedagoga, který byl na každém pobytu přítomen. Též mohli rodiče spolu s dětmi utužit vztahy v rámci rodiny, ale i v rámci velké skupiny zúčastněných.
- V létě proběhl dětský tábor a tábor s koňmi. Dále si v létě rodiče s dětmi s NRP užili ozdravného pobytu u moře, kde mohli společně především relaxovat a nabírat nové síly.

- Letní přednáška na téma „**Dítě jiného etnika v NRP**“. Přednášela Mgr. M. Vančáková.
- Další seminář proběhl na téma „**Utváření rodinných vztahů**“ s MUDr. A. Beránkovou.
- Podzimní vzdělávací setkání na téma „**Kontakty dětí z pěstounských rodin s rodiči**“ s Mgr. V. Hofrovou.
- Odborná přednáška na téma „**Na co jsme při výchově dětí zapomněli**“ s Mgr. Božkovičovou.

Rok 2009 – 1. polovina:

- **X. ročník dne s Fondem ohrožených dětí** na zámku v Hořovicích
- Výtvarná soutěž škol Středočeského kraje pro Klokánky
- **Vinořský velikonoční jarmark**
- **Klokánkovi do kapsičky** – charitativní akce – výtěžek určen na rekonstrukci a vznik dalšího Klokánka v Chomutově.

Průběžně po celý rok je zajištěná bezplatná sociálně-právní poradna pro pěstouny a osvojitele.²⁷

7.3. statistické údaje

Závěrem: Hlavní nabídkou Občanského sdružení Fondu ohrožených dětí jsou především poznávací, víkendové relaxační či volnočasově zaměřené programy a akce. V nabídce FOD převládají například lázeňské a ozdravné pobyty „u moře“, tzn. v zahraničí, pro děti se organizují letní i zimní pobyty a tábory. Dle informací pracovníků sdružení FOD paní Kupkové a Tomkové mají „jejich“ pěstouni zájem především o vzájemné sdílení zkušeností a společně strávený čas. Zájem o akce je dle paní Kupkové tak velký, že musí na akce pěstouny „vybírat“. Například podle toho, jací pěstouni jsou pro daný program nejvhodnější, kteří pěstouni se daného programu ještě nikdy nezúčastnili apod. Z výše uvedeného přehledu akcí i informací získaných od pracovníků

²⁷ Informace o vzdělávacích a společensko-kulturních akcích byly čerpány z internetových stránek www.fod.cz.

sdružení vyplývá, že zájem pěstounů o akce pořádané Fondem ohrožených dětí je vskutku mimořádně velký a jejich nabídka je dostatečná.

Dodávám, že dle informací pracovníků FOD je poslední době problém spíše ve finanční oblasti, neboť v poslední době omezili finanční pomoc někteří z větších sponzorů a tento fakt se již začíná projevovat na omezení nabídky programů, tzn., že se v současné době nabídka akcí výrazně nerozšiřuje.

Zjištění se promítají též do dotazníkového šetření – viz kapitola 8 a 14.

8. Výsledky dotazníkového šetření

V rámci **bakalářské práce** jsem uskutečnila dotazníkové šetření, které zkoumalo:

1. **Dostatečnou/nedostatečnou nabídku vzdělávacích kurzů, seminářů a programů co do rozsahu, tak i do uspokojení potřeb pěstounů.**
2. **Zájem pěstounů o vzdělávání, zvyšování odborné úrovně, o vzájemné sdílení zkušeností pěstounů a jejich dětí prostřednictvím těchto vzdělávacích kurzů, seminářů a programů.**

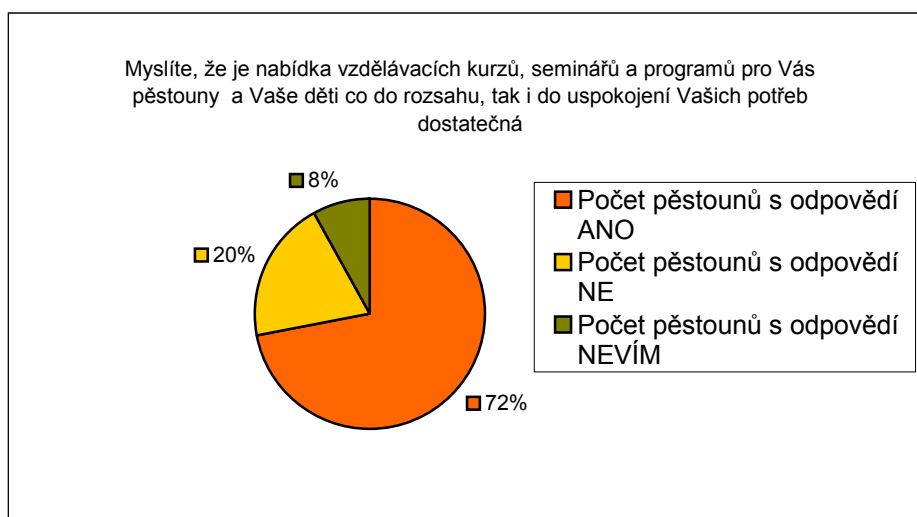
Hypotézy:

- 1) Předpokládám, že pěstouni, uživatelé nabídky vzdělávacích služeb nestátních organizací Sdružení náhradní rodinné péče, sdružení Rozum a Cit a Fondu ohrožených dětí mají co do počtu, tak i do uspokojení potřeb pěstounů dostatečnou nabídku vzdělávacích kurzů, seminářů a programů.
 - 2) Předpokládám, že pěstouni mají zájem o vzdělávací kurzy, školení a semináře v oborech pedagogika, speciální pedagogika, psychologie apod. Mají zájem účastnit se akcí, prostřednictvím kterých mohou sdílet své zkušenosti s jinými pěstouny a jejich dětmi a mají zájem prostřednictvím vzdělávacích programů rozvíjet svou osobnost.
- **Zkoumaný vzorek** čítá 25 pěstounů sdružených v nestátních organizacích Středisko náhradní rodinné péče, Občanské sdružení Rozum a Cit a Fond ohrožených dětí, žijících v regionu Hl. města Prahy. Přitom nezáleží na věku, pohlaví, vzdělání, zaměstnání a době, po kterou mají pěstouni dítě/děti v pěstounské péči.
 - **Cílová skupina** uživatelé (pěstouni) služeb třech výše uvedených organizací.

Otázka číslo 1 zněla: **Myslíte si, že je nabídka vzdělávacích kurzů, seminářů, programů apod. pro Vás pěstouny a Vaše děti co do rozsahu, tak i do uspokojení Vašich potřeb dostatečná?**

Hledání odpovědi na tuto otázku byl jeden z hlavních cílů zkoumání v rámci bakalářské práce. Odpovědělo na ní 25 pěstounů sdružených v jedné ze tří vybraných organizací. Pěstouni volili odpovědi *Ano, ne, nevím*.

Z odpovědí vyplývá, že většina pěstounů 18, což je 72% z 25 dotázaných má názor, že je nabídka vzdělávacích kurzů, seminářů a programů co do rozsahu, tak do uspokojení potřeb dostatečná. 5 pěstounů, což je 20% odpovědělo, že není dostatečná (důvody nebyly předmětem zjišťování) a 2 pěstouni, tedy 8% odpověděli, že neví. Viz grafické znázornění.

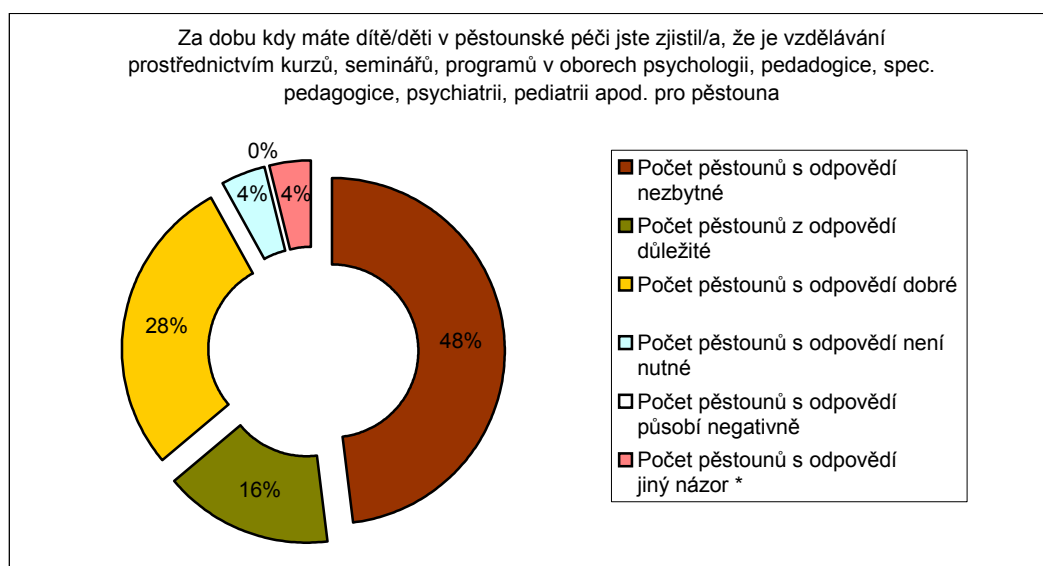

Otázka č. 2 zněla: **Za dobu, kdy máte dítě/děti v pěstounské péči jste zjistil/a, že je vzdělávání prostřednictvím kurzů, seminářů, programů apod v oborech psychologie, pedagogice, speciální pedagogice, psychiatrii apod. pro Vás:**

- nezbytné
- důležité
- dobré
- není nutné

- působí negativně
- jiný názor

Tato otázka zkoumala vnímání pěstounů ohledně důležitosti odborného vzdělávání. Škála odpovědí byla rozdělena do 6-ti bodové stupnice. Odpovědi pěstounů měly vypovídat, zda považují odborné vzdělávání za nezbytné, důležité, dobré, není nutné, působí negativně, popř. jestli mají pěstouni jiný názor než bylo nabídnuto v hodnotící škále. Z odpovědí pěstounů vyplývá, že za nezbytné považuje vzdělávání 12, tj. 48% pěstounů. Toto číslo vyjadřuje vysoké mínění pěstounů o potřebě odborného a jiného vzdělávání. Za důležité vzdělávání považují 4 pěstouni, tj. 16%. Spolu s názorem 7 pěstounů, tj. 28%, kteří vzdělávání považují za dobré, se většina tj. 23 z 25 dotázaných pěstounů vyslovila o vzdělávání pozitivně. Pouze 1 pěstoun, tj. 4% z dotázaných vyjádřil, že vzdělávání není nutné a 1 pěstoun vyjádřil jiný názor, viz *. Nikdo z dotázaných nezvolil odpověď, že vzdělávání působí negativně. Viz grafické znázornění.

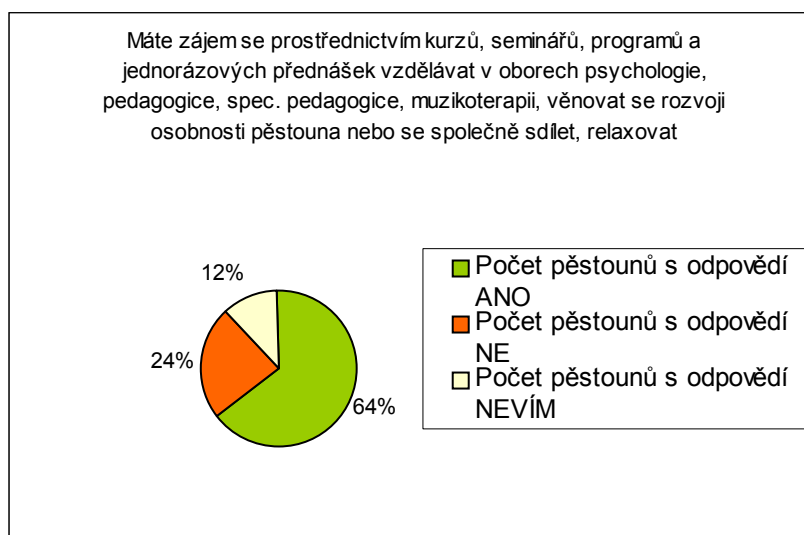

* Pěstoun, který zvolil odpověď **jiný názor** uvedl: „**Stejně odborné vzdělávací kurzy, semináře a programy nepomohou k vyřešení problémů**“.

Otázka č. 3 zněla: **Máte zájem se prostřednictvím kurzů, seminářů, programů, jednorázových přednášek apod. vzdělávat v oborech psychologie, pedagogice, spec. pedagogice, muzikoterapii, arterapii, věnovat se rozvoji osobnosti pěstouna nebo se společně sdílet, relaxovat, zúčastňovat volnočasových aktivit?**

Tato otázka zkoumala názor pěstounů na další stanovený cíl bakalářské práce. Tedy, zda mají pěstouni o vzdělávání v různých formách zájem. Pěstouni volili odpovědi *Ano, ne, nevím*.

Více než polovina tj. 64%, což představuje 16 pěstounů z 25 dotázaných odpověděla, že má zájem o vzdělávání. Dále 6 pěstounů, tj. 24% odpovědělo, že nemá zájem o vzdělávání a 3 pěstouni tj. 12% odpovědělo, že neví. Z dotazníkového šetření vyplývá, že převážná většina pěstounů o vzdělávání zájem má. Viz grafické znázornění.

Otázka č. 4 zněla: **O vzdělávání nebo iniciativu ve které uvedené oblasti máte největší zájem?**

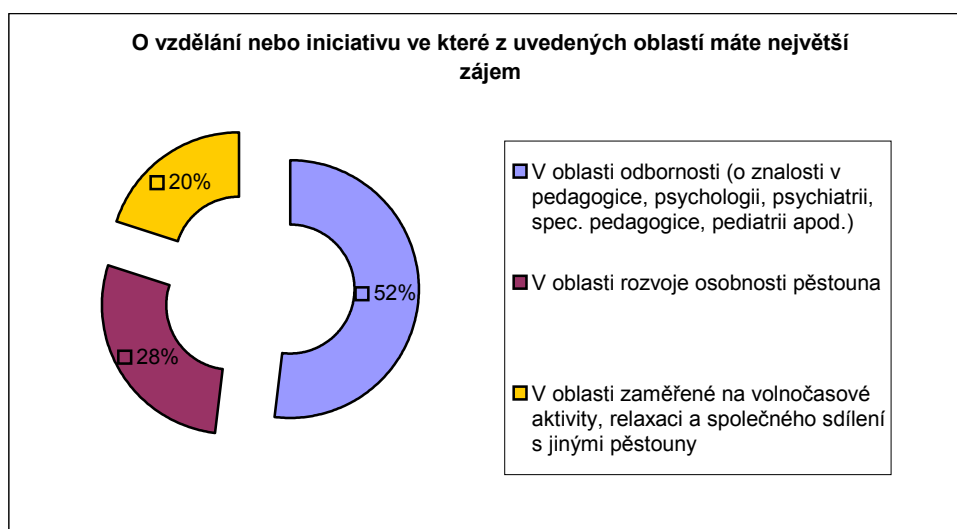
Pěstouni odpovídali, zda mají největší zájem o vzdělávání v těchto oblastech:

- v oblasti odbornosti (o znalosti v pedagogice, psychologii, speciální pedagogice, psychiatrii, pediatrii ...)
- v oblasti rozvoje osobnosti pěstouna

c) v oblasti zaměřené na volnočasové aktivity, relaxaci a společné sdílení s jinými pěstouny.

I když 6 dotázaných pěstounů odpovědělo, že o vzdělávání nemá zájem a 3 pěstouni odpověděli, že neví, přesto se 5 z těchto 9 pěstounů vyjádřilo k otázce o jakou oblast vzdělávání mají zájem. Na tuto otázku odpovědělo celkem 21 pěstounů.

Ač jsem osobně předpokládala, že největší zájem pěstounů bude o oblast zaměřenou na volnočasové aktivity, sdílení zkušeností a pocitů a relaxaci, dle odpovědí dotázaných pěstounů, byl o tuto oblast zájem nejmenší. Zvolili jí jako nejzajímavější oblast pouze 3 pěstouni, tj. 20% . Oblast rozvoje osobnosti pěstouna byla zvolena 5 pěstouny, tj. 28%. Dle odpovědí má nejvíce pěstounů zájem o vzdělávání v oblasti odbornosti. Celkem 13 pěstounů, tj. 52% tak sdělilo svou odpověď. Viz grafické znázornění.

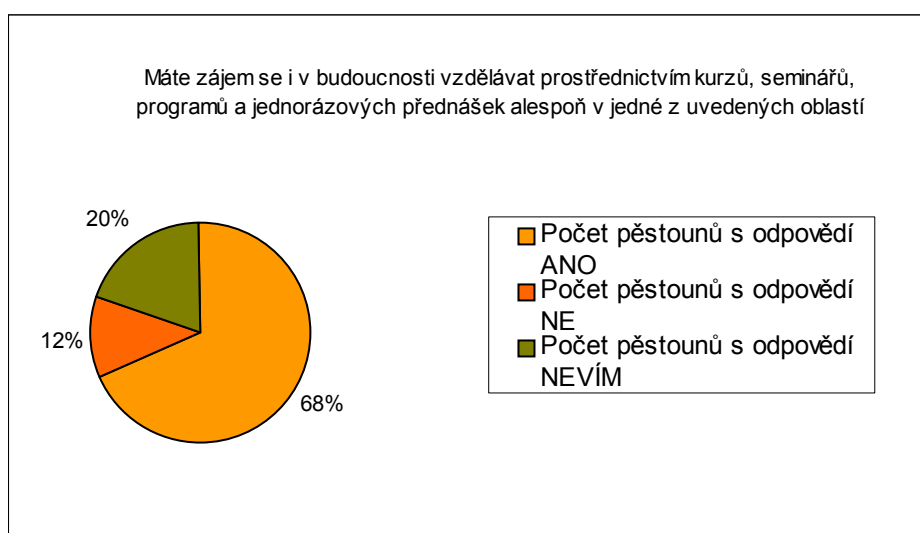

Otázka č. 5 zněla: **Máte zájem se v budoucnu vzdělávat prostřednictvím kurzů, seminářů, programů, jednorázových přednášek apod. zaměřených na některou výše zmíněnou oblast?**

Tato otázka zjišťovala, zda mají pěstouni zájem o vzdělávání v uvedených oblastech do budoucna. Odpovídali *Ano, ne, nevím*. K mému překvapení na tuto otázku odpovědělo všech 25 pěstounů.

17 pěstounů tj. 68% odpovědělo, že má zájem vzdělávat se v budoucnu. Z odpovědí vyplývá zajímavá informace. Totiž, že o vzdělávání v budoucnu má zájem o 1 pěstouna více než činí zájem pěstounů o vzdělávání v současné době. Zájem o vzdělávání v budoucnu nemají 3 pěstouni, tj. 12% a 5 pěstounů, tj. 20% dotázaných odpovědělo, že neví.

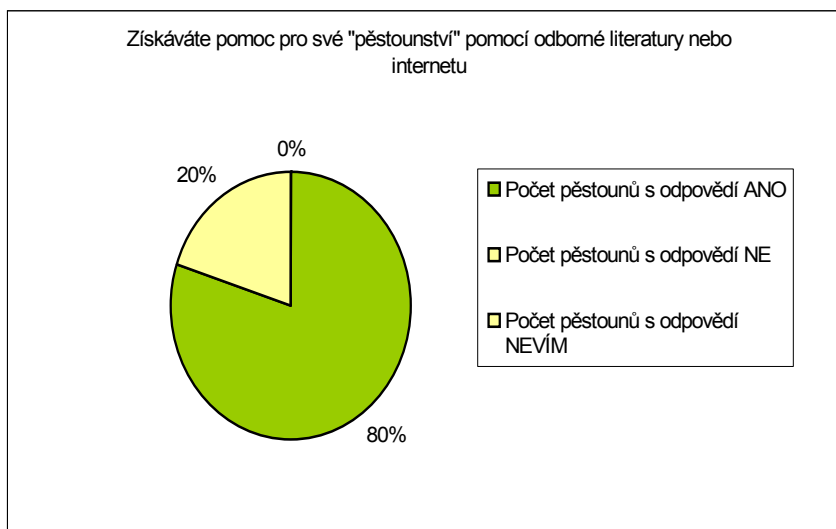
Z poskytnutých odpovědí lze usoudit, že se zájem pěstounů o vzdělávání do budoucnosti oproti zájmu o vzdělávání v současné době mírně zvyšuje. To je pozitivní fakt, který dle mého názoru vychází z toho, že se čím dál více zvyšuje povědomí pěstounů o vzdělávání a stále se zkvalitňující služby organizací jsou pěstounům. Výsledky odpovědí na tuto otázku viz grafické znázornění.

Otázka č. 6 zněla: **Získáváte pomoc pro své „pěstounství“ pomocí odborné literatury nebo internetu?**

Na tuto otázku pěstouni odpovídali *Ano, ne*. Otázka zjišťovala, zda kromě vzdělávání prostřednictvím kurzů, seminářů a programů volí pěstouni vzdělávání pomocí literatury nebo internetu. To je totiž další možnost jak získat radu, pomoc nebo znalosti potřebné pro další naplňování role pěstouna. Ano odpovědělo 20 pěstounů, tj. 80%, ne odpovědělo 5 pěstounů, tj. 20%. Z výsledků odpovědí na tuto otázku vyplývá, že více než $\frac{3}{4}$ pěstounů pracuje s odbornou literaturou nebo se vzdělává prostřednictvím

internetu. Vzdělávání touto formou je lehce dostupné, pěstoun si sám dle volného času volí, kdy se může vzdělávání věnovat a soustředit se na práci s literaturou nebo internetem. Viz grafické znázornění.

Otázka č. 7 zněla: **Pokud Vás vzdělávání prostřednictvím kurzů, seminářů, programů, volnočasových, relaxačních nebo osobnost rozvíjejících pobytů zajímá, máte nějaký nápad/v co by se dalo zlepšit?**

Tato otázka byla jiná než ostatní před ní. Byla otevřená a více než na kvantitu byla zaměřena na kvalitu. Pěstouni měli neomezený prostor na odpověď. Na otázku odpovědělo 10 pěstounů z 25.

Mezi nápady pěstounů na zlepšení v oblasti vzdělávání bylo například zmíněno větší zaměření na pozadí problémů dětí, potřeba širší nabídky systematických, dlouhodobých vzdělávacích kurzů, které by byly formou „doprovázení“ nebo možnost kontaktovat se s odborníky nejen v průběhu vzdělávacích programů, ale kdykoli mimo nich. Nejčastěji však pěstouni psali, že by uvítali, kdyby souběžně s konáním programů bylo zajištěno hlídání dětí, a to například i v týdnu, kdy pěstouni musí s jinými dětmi k lékaři apod.

Osobně se mi líbil podnět pěstounky k intenzivnějšímu zaměření na vzájemné sdílení zkušeností a pocitů pěstounů. Pěstounka napsala, že se jí velmi líbí společné

víkendové akce, kdy společná rada, zájem a přijetí jiných pěstounů je nade všechny odborné rady, kurzy a školení, přičemž je nejdůležitější neodsouzení druhými v případě různých chyb a omylů ve výchově svěřených dětí.

9. Vzdělávání pěstounů

V této kapitole shrnuji poznatky v oblasti vzdělávání pěstounů (a jejich dětí), které jsem v průběhu bakalářské práce nasbírala a blíže se rozepisuji o významu **pojmu vzdělávání** pěstounů, jehož definici uvádím na základě získaných informací a materiálů především z vybraných institucí. Dále se věnuji rozdělení vzdělání na určité **formy vzdělávání** a v závěru kapitoly uvádím **účel vzdělávání** pěstounů.

9.1. Pojem vzdělávání pěstounů

Vzdělávání pěstounů je **průběžný proces**, který se uskutečňuje v rámci výchovy o svěřené dítě/děti, které do náhradní rodiny přichází z ústavní péče.

V České republice je odborné vzdělávání pěstounů v rovině dobrovolnosti, tzn., že stát odborné vzdělávání pěstounům nenařizuje ani neukládá (výjimku tvoří kurzy pro pěstouny konané před přijetím dítěte do náhradní rodinné péče, pořádané krajskými úřady). Z toho vyplývá, že se pěstouni sami rozhodují, zda se zapojí do vzdělávacích kurzů, programů, školení apod. a pokud se zapojí, tak jakou měrou, jak intenzivně a v jakém konkrétním oboru by se rády vzdělávali, lépe orientovali a byli školení.

9.2. Formy vzdělávání pěstounů

Vzdělávání se uskutečňuje v několika **formách**, přičemž mezi základní patří:

- **Vzdělávací kurzy** (arteterapie pro rodiče).
- **Vzdělávací školení** (školení pro pěstouny na téma „Sourozenecké vazby uvnitř rodiny“).
- **Vzdělávací semináře** (seminář pro rodiče na téma „Dítě v nové rodině“).
- **Vzdělávací programy** (vyučování na téma „Nové trendy v odborné přípravě na NRP“).
- **Vzdělávací projekty** (Naše romské dítě, Setkání u kulatého stolu).
- **Poradenské a informační centra.**

- **Jednodenní akce** (setkání pěstounských rodin).
- **Vícedenní akce** (víkendové terapeutické dílny na téma „Hyperaktivní dítě v NRP“).
- **Ozdravné pobyty** (ozdravné pobyty u moře).²⁸
- **Samostudium** (sebevzdělávání pěstounů, hlavně prostřednictvím literatury).

Vzdělávání je určeno:

- 1) pro pěstouny a osvojitele
- 2) pro děti
- 3) pro rodiče s dětmi - rodiny

Zaměření vzdělávání pěstounů v rámci programů:

- **Odborné**
- **Společensko-kulturní**
- **Relaxační**
- **Sportovní**
- **Výtvarné, muzikální**

9.3. Účel vzdělávání pěstounů

Účelem vzdělávání je zvyšování odborných znalostí, zkušeností a dovedností, kterými pěstouni zlepšují svůj „výchovní potenciál“ a možnost lépe rozumět, podporovat, cítit, pomáhat a tedy vychovávat své děti v náhradní rodinné péči.

Účelem vzdělávání je též schopnost pěstounů orientovat se v legislativě, ve službách, které jsou jim nabízeny jak státními, tak i nestátními orgány a institucemi. Dále existuje široká škála nabízených programů relaxačních a společensko-kulturních, které pěstounům pomáhají hlavně k regeneraci sil, upevnování vztahů mezi druhými pěstouny a společnému sdílení radostí i strastí typických pro rodinu s dětmi v NRP.

²⁸ Údaje o formách vzdělávání byly čerpány z informací zpracovaných ve výše uvedených kapitolách bakalářské práce.

10. Závěr

Vzdělávání pěstounů je významná a důležitá oblast náhradní rodinné péče (jak formy pěstounské péče, tak i formy osvojení), která je sice postavená na jejich dobrovolnosti, ale o to cennější je zájem a kladný a aktivní přístup pěstounů a osvojitelů k němu.

Pro přehlednost uvádím stanovené hypotézy a níže hodnotím, zda byly potvrzené či nikoliv:

1. Předpokládám, že pěstouni, uživatelé nabídky vzdělávacích služeb nestátních organizací Sdružení náhradní rodinné péče, sdružení Rozum a Cit a Fondu ohrožených dětí mají co do počtu, tak i do uspokojení potřeb pěstounů dostatečnou nabídku vzdělávacích kurzů, seminářů a programů.
2. Předpokládám, že pěstouni mají zájem o vzdělávací kurzy, školení a semináře v oborech pedagogika, speciální pedagogika, psychologie apod. Mají zájem účastnit se akcí, prostřednictvím kterých mohou sdílet své zkušenosti s jinými pěstouny a jejich dětmi a mají zájem prostřednictvím vzdělávacích programů rozvíjet svou osobnost.

Ve sledovaném období od roku 2007 do 1. poloviny roku 2009 jsem zjistila, že vybrané organizace Středisko náhradní rodinné péče, sdružení Rozum a Cit a Fond ohrožených dětí sdružující pěstouny v regionu Hl. města Prahy mají dostatečné množství nabízených vzdělávacích kurzů, školení a seminářů a dostatečně uspokojují potřeby pěstounů. Toto potvrdili jak pracovníci vybraných organizací, viz kapitoly 5.3; 6.3; 7.3, tak i většina dotázaných pěstounů – viz kapitola 8-*Výsledky dotazníkového šetření* a kapitola 14-*Odpovědi pěstounů zpracované do tabulek*.

Hypotéza týkající se dostatečnosti nabídky vzdělávacích kurzů, seminářů a programů tak byla potvrzena.

Uvedené organizace pružně reagují na poptávku pěstounů po tématech, které je zajímají a flexibilně je zařazují do své nabídky, kterou stále rozšiřují, viz přehled vzdělávacích kurzů, seminářů a programů v kapitolách 5, 6, 7.

Rozšiřování nabídky úzce souvisí i se zjišťováním, zda mají pěstouni o vzdělávání zájem, což bylo obsahem druhé hypotézy, ve které předpokládám, že zájem mají.

Výsledky zjišťování jsou podloženy statistickými údaji o vysoké návštěvnosti, která souvisí s velkým zájmem o vzdělávací programy. Tyto údaje mně poskytl pracovníci vybraných organizací, viz kapitoly 5.3; 6.3; 7.3 i pěstouni v rámci dotazníkového šetření, viz kapitola 8-*Výsledky dotazníkového šetření* a 14-*Odpovědi pěstounů zpracované do tabulek*.

Pracovníci organizací i pěstouni potvrdili též svůj zájem o vzdělávání do budoucnosti.

Hypotéza týkající se zájmu pěstounů o nabízené vzdělávací kurzy, semináře a programy byla potvrzena.

Na uvedené organizace jsem se soustředila proto, že patří mezi nejznámější neziskové organizace, které sdružují největší počet pěstounů v regionu Hl. města Prahy a svou nabídku služeb mají širokou a kvalitní. V minulosti jsem s těmito organizacemi jako dobrovolník spolupracovala na některých akcích a zúčastňovala se jejich vzdělávacích programů.

Jsem si vědoma, že se závěry v této práci týkají pouze výše uvedených organizací v regionu Praha, ve které tyto organizace působí. Získané výsledky jsou tak vzhledem k rozsahu jen dílčí.

Otázkou je, jakou nabídku vzdělávacích kurzů, seminářů a školení nabízí organizace sdružující pěstouny v ostatních regionech České republiky a jaký zájem o vzdělávání mají pěstouni žijící v nich.

Dle sesbíraných informací, žije totiž v ostatních regionech ČR více pěstounů než v Praze, ale organizací, které je sdružují není zdaleka tolik jako v pražském regionu. Jaká je nabídka vzdělávání těchto organizací a jaký je zájem mimopražských pěstounů o vzdělávací kurzy, semináře a programy zůstává však otázkou.

11. Resumé

As a subject matter of my dissertation I opted for „Education of foster parents by means of professional educational courses, seminars, programs etc.“

I believe that educational seminars and also programs developing forest parents' personality, events enabling them to share their pleasures and worries with other foster parents or just relaxing events are not only enrichment to their lives but are also necessary and beneficial.

Within the framework of my dissertation I worked with the offer of three private organizations operating in the region of the capital city of the Czech Republic – Prague: Středisko náhradní rodinné péče, sdružení Rozum a cit and Fond ohrožených dětí. I carried out a survey whether their offer of courses, seminars and programs is sufficient and satisfactory not only considering their extend but also regarding the satisfaction of all needs of forest parents. Moreover, I tried to investigate whether there is any interest on the side of forest parents. In order to find the answer I used the statistical figures provided by the organizations and the results of a questionnaire given to chosen forest parents.

Although Czech law doesn't solve the question of forest parents' education in fields such as pedagogy, special pedagogy, psychology, pediatry etc. and this kind of education is totally of their own free will, organizations associating forest parents provide more than enough courses, seminars and programs and forest parents are very interested in them and attend them a lot.

I believe that in the future the possibility of professional education will still be a great contribution for foster parents and I hope that there where is a demand will still be an offer.

12. Seznam použité literatury

Primární literatura:

Matějček, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče.* Praha: Portál, 1999. 184 s.

ISBN 80-7178-304-8.

Matějček, Zdeněk a kol. *Osvojení a pěstounská péče.* Praha: Portál, 2002. 152 s.

ISBN 80-7178-637-3.

Pipeková, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky.* Brno: Paido, 2006. 404 s.

ISBN 80-7315-120-0.

Sekundární literatura:

Archerová, Caroline. *Dítě v náhradní rodině.* Praha: Portál, 2001. 120 s.

ISBN 80-7178-578-4.

Eyer, Linda; Eyer, Richard. *Jak naučit děti hodnotám.* Praha: Portál, 2000.

ISBN 978-80-7367-275-1.

Matějček, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí.* Praha: Portál, 2000. 143 s.

ISBN 80-7178-494.

Matějček, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém.* Praha: Portál, 2007. 109 s.

ISBN 978-80-7367-270-6.

Prekopová, Jiřina. *Malý tyran.* Praha: Portál, 1996. ISBN 80-71784-85-0.

Primární propagační materiály a brožury:

Bubleová, Věduna; Decká, Jana; Haberlová, Věra, „aj.“. *Pěstouni mají právo na služby.* Říčany: Občanské sdružení Rozum a Cít, 2007.

Bubleová, Věduna; Vávrová, Alena; Frantíková, Jana, „aj.“. *Adopce.com-průvodce náhradní rodinnou péčí.* Praha: Obecně prospěšná společnost při Nadaci Terezy Maxové, 2007.

Sekundární propagační materiály a brožury:

Romské děti žijící mimo vlastní rodinu. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2007.

Zpravodaj zima 2007. Říčany: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2007.

Internetové zdroje:

Vzdělávací programy [online]. [cit.2008-08-29]. Dostupný

z http://www.nahradnirodina.cz/program_klubu_osvojitele.html.

Co bylo v klubech [online]. [cit.2008-08-29]. Dostupný

z http://www.nahradnirodina.cz/co_bylo_v_klubech.html.

GAČR – výzkum Psychosociální aspekty biologického, nebiologického a náhradního rodičovství a dobrovolné a nedobrovolné bezdětnosti [online]. [cit.2008-08-29].

Dostupný

z http://www.nahradnirodina.cz/stredisko_nahradni_rodinne_pece/gacr.html.

Projekt Start do života [online]. [cit.2008-08-29]. Dostupný

z http://www.nahradnirodina.cz/co_bylo_projekt_start_do_zivota.html.

Databáze organizací [online]. [cit.2008-08-26]. Dostupný

z <http://www.pestounskapece/databaze.php>.

Setkávání dětí vyrůstajících v náhradních rodinách [online]. [cit.2008-08-29]. Dostupný

z http://www.nahradnirodina.cz/rodice_se_na_nas_mohou_spolehnout.html.

Naše romské dítě [online]. [cit.2008-01-21]. Dostupný

z <http://www.nahradnirodina.cz/pozvani.html>.

Sobotní setkávání rodin s romskými dětmi [online]. [cit.2008-08-29]. Dostupný

z http://www.nahradnirodina.cz/rodice_se_na_nas_moho_spolehnout.html.

Dlouhodobý rodinný program [online]. [cit.2008-08-29]. Dostupný z http://www.nahradnirodina.cz/rodice_se_na_nas_mohou_spolehnout/dlouhodoby_rodinny_program.html.

Občanské sdružení Rozum a Cit [online]. [cit.2008-06-23]. Dostupný z <http://www.rozumacit.cz>.

Aktuality [online]. [cit.2008-10-16]. Dostupný z <http://www.rozumacit.cz/novinky.html>.

Občanské sdružení Rozum a Cit – rok 2007 [online]. [cit.2008-06-23]. Dostupný z <http://www.rozumacit.cz/os07.html>.

Současné formy péče o opuštěné děti [online]. [cit.2008-06-23]. Dostupný z <http://www.rozumacit.cz/nrp.html>.

Plán aktivit projektu VTS na druhé pololetí roku 2008 [online]. [cit.2008-06-23]. Dostupný z <http://www.rozumacit.cz/os.html>.

Pěstouni mají právo na služby [online]. [cit.2008-08-26]. Dostupný z <http://www.pestounkapece.cz/projekt.php>.

Co bylo – Projekt Start do života [online]. [cit.2008-08-29]. Dostupný z http://www.nahradnirodina.cz/stredisko_nahradni_rodinne_pece/co_bylo-projekt_start_do_zivota.html.

Potřebujete poradit? [online]. [cit.2008-08-29]. Dostupný z http://www.nahradnirodina.cz/stredisko_nahradni_rodinne_pece/potrebuji_poradit.html.

Užitečné odkazy [online]. [cit.2008-08-05]. Dostupný z http://www.nahradnirodina.cz/kontakt_a_uzitecne_odkazy/uzitecne_odkazy.html.

Výroční zpráva za rok 2007 [online]. [cit.2008-08-05]. Dostupný z http://www.nahradnirodina.cz/stredisko_nahradni_rodinne_pece/vyrocní_zprava.html.

O FOD [online]. [cit.2008-07-30]. Dostupný z <http://www.fod.cz>.

Akce [online]. [cit.2008-07-30]. Dostupný z <http://www.fod.cz>.

Zpravodaj [online]. [cit.2008-07-30]. Dostupný z <http://www.fod.cz>.

Sociální programy [online]. [cit.2008-09-03]. Dostupný z <http://www.msmt.cz-specialni-vzdelavani-a-institucionalni-vychova.html>.

Náplň činnosti sociálního pracovníka [online]. [cit.2008-10-07]. Dostupný z <http://www.praha5.cz/abook.php?cat=33&id=88>

13. Statistické údaje k NRP

Pro přehled o situaci v náhradní rodinné péči předkládám **statistické údaje** o počtu dětí v pěstounské péči, o počtu žadatelů o pěstounskou péči a počtu pěstounských rodin v ČR.²⁹

Počet dětí svěřených do péče jiných fyzických osob než rodičů													
Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Počet	691	872	791	969	978	985	907	1026	974	966	1258	1296	1251

Počet dětí svěřených do pěstounské péče a poručenství													
Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Počet	656	792	842	942	750	802	879	884	908	863	1015	1089	1257

Počet žadatelů o osvojení													
Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Počet	1875	1990	1980	1650	2284	2531	2123	1969	2100	2369	2440	2524	2500

Počet žadatelů o pěstounskou péči													
Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Počet	455	387	516	427	640	864	720	632	730	752	809	760	703

Počet dětí žijících v pěstounské péči a poručenství													
Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Stav k 1. 1.		5356	5504	5557	5738	5879	5959	6093	6263	6486	6680	6618	6555
Stav k 31. 12.	5297	5460	5557	5780	5711	5935	6029	6000	6411	6598	6637	6565	6900

Počet pěstounských rodin													
Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Stav k 1. 1.	4012	4122	4405	4480	4391	4412	4390	4554	4594	4595	4774	4733	4529
Stav k 31. 12.	4060	4256	4481	4560	4555	4661	4488	4607	4665	4844	4760	4722	4720

²⁹ Údaje byly čerpány ze Statistické ročenky MPSV za rok 2005.

14. Odpovědi pěstounů zpracované do tabulek

Seznam otázek dotazníku

1. **Myslíte si, že je nabídka vzdělávacích kurzů, seminářů, programů apod. pro Vás pěstouny a Vaše děti dostatečná (co do rozsahu tak i do uspokojení Vašich potřeb)?**

ano/ne/nevím

2. **Za dobu, kdy máte dítě/děti v pěstounské péči jste zjistil/a, že je vzdělávání prostřednictvím kurzů, seminářů, programů apod. v oborech psychologie, pedagogice, speciální pedagogice, psychiatrii, pediatrii apod. pro pěstouna:**

- *nezbytné*
- *důležité*
- *dobré*
- *není nutné*
- *působí negativně*
- *jiný názor*

3. **Máte zájem se prostřednictvím kurzů, seminářů, programů, jednorázových přednášek apod. vzdělávat v oborech psychologie, pedagogice, spec. pedagogice, muzikoterapii, artterapii, věnovat rozvoji osobnosti pěstouna nebo se společně sdílet, relaxovat zúčastňovat volnočasových aktivit?**

ano/ne/nevím

4. **O vzdělávání nebo iniciativu ve které uvedené oblasti máte největší zájem?**

- a) *v oblasti odbornosti (o znalosti v pedagogice, psychologii, psychiatrii, speciální pedagogice, pediatrii....)*
- b) *v oblasti rozvoje osobnosti pěstouna*

c) *v oblasti zaměřené na volnočasovné aktivity, relaxaci a společného sdílení s jinými pěstouny*

.....prosím zaškrtnutím zvolte příslušnou oblast/i

5. **Máte zájem se i v budoucnosti vzdělávat prostřednictvím kurzů, seminářů, programů, jednorázových přednášek apod. zaměřených na některou výše zmíněnou oblast?**

ano/ne/nevím

6. **Získáváte pomoc pro své „pěstounství“ pomocí odborné literatury nebo internetu?**

ano/ne

7. **Pokud Vás vzdělávání pěstounů prostřednictvím kurzů, seminářů, programů, volnočasových, relaxačních nebo osobnost rozvíjejících pobytů zajímá, máte nějaký nápad/v co by se dalo zlepšit?**

pokud ano, prosím napište co.....

Otázky č. 1, 3, 5, 6 z dotazníkového šetření zpracované do tabulky č.1:

Otázky / Odpovědi dotazovaných pěstounů ANO/NE/NEVÍM	Počet pěstounů s odpovědí ANO	Počet pěstounů s odpovědí NE	Počet pěstounů s odpovědí NEVÍM
Myslíte, že je nabídka vzdělávacích kurzů, seminářů a programů pro pěstouny v regionu Hl. města Prahy dostatečná	18	5	2
Máte zájem se prostřednictvím kurzů, seminářů, programů a jednorázových přednášek vzdělávat v oborech psychologie, pedagogice, spec. pedagogice, muzikoterapii, věnovat se rozvoji osobnosti pěstouna nebo se společně sdílet, relaxovat a zúčastňovat volnočasových aktivit	16	6	3
Máte zájem se i v budoucnosti vzdělávat prostřednictvím kurzů, seminářů, programů a jednorázových přednášek alespoň v jedné z uvedených oblastí	17	3	5
Získáváte pomoc pro své "pěstounství" pomocí odborné literatury	20	5	-

Otázka č. 2 z dotazníkového šetření zpracovaná do tabulky č.2:

Otázka / Zvolené odpovědi	Počet pěstounů s odpovědí nezbytné	Počet pěstounů s odpovědí důležité	Počet pěstounů s odpovědí dobré	Počet pěstounů s odpovědí není nutné	Počet pěstounů s odpovědí působí negativně	Počet pěstounů s odpovědí jiný názor *
Za dobu kdy máte dítě/děti v pěstounské péči jste zjistil/a, že je vzdělávání prostřednictvím kurzů, seminářů, programů v oborech psychologii, pedagogice, spec. pedagogice, psychiatrii, pediatrii apod. pro pěstouna	12	4	7	1	0	1

* Pěstoun, který zvolil odpověď **jiný názor** uvedl: **"stejně odborné vzdělávací kurzy, semináře a programy nepomohou k vyřešení problému"**.

Otázka č. 4 z dotazníkového šetření zpracovaná do tabulky č.3:

O vzdělání nebo iniciativu ve které z uvedených oblastí máte největší zájem	
Oblast zájmu vzdělávání pěstounů	Počet pěstounů
V oblasti odbornosti (o znalosti v pedagogice, psychologii, psychiatrii, spec. pedagogice, pediatrii apod.)	13
V oblasti rozvoje osobnosti pěstouna	5
V oblasti zaměřené na volnočasové aktivity, relaxaci a společného sdílení zkušeností s jinými pěstouny	3